

T.C.

NİĞDE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

**DOĞU BELÂGATİ VE BATI RETORİĞİ ÜZERİNE
MUKAYESELİ BİR İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Elif KART

NİĞDE

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

**DOĞU BELÂGATİ VE BATI RETORİĞİ ÜZERİNE
MUKAYESELİ BİR İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Elif KART

Danışman

Doç. Dr. Bekir Çınar

Niğde

Haziran, 2014

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “DOĞU BELÂGATİ VE BATI RETORİĞİ ÜZERİNE MUKAYESELİ BİR İNCELEME” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 15/08/2014

Elif KART

ONAY SAYFASI

DOÇ. DR. BEKİR ÇINAR danışmanlığında ELİF KART tarafından hazırlanan " DOĞU BELÂGATİ VE BATI RETORİĞİ ÜZERİNE MUKAYESELİ BİR İNCELEME" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ...TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih: 10/09/2014

JÜRİ :

Danışman : DOÇ. DR. BEKİR ÇINAR

Üye : PROF. DR. ZİYA AVŞAR

Üye : DOÇ.DR. HİKMET KORAŞ

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ömer İSKENDEROĞLU
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Genelde edebiyat, daha özelde ise şiir, sözü etkili, çarpıcı, yoğun anlamlı ve güzel söyleme sanatıdır. İnsanlar yüzyıllar boyunca dili işleye işleye zenginleştirmişler, ifade imkânlarını genişletmişler ve iletişimi daha güzel sağlayacak bir araç konumuna getirmeye çalışmışlardır. Zaman içinde edebiyatçılar, dili işleye işleye tek boyutluluktan, tek bir anlamın ya da şeklin karşılığı olmaktan çıkarıp, birden fazla anlamı karşılayabilecek bir biçime sokmuşlardır. Böylece dil, kuru bir iletişim aracı olmak yerine sesiyle ahenkli, anlamıyla derinlikli, zengin, yoğun içerikli ve görüntüsüyle hoş bir kompozisyon hâline gelmiştir. Edebî sanatlar, dilin gerçek ve sembolik her türlü anlamını karşılamak, az sözle çok şey ifade etmek, anlam ve çağrışım ilgileri kurmak, harf ve sözcüklerin şekil olarak görüntülerinden ve ses değerlerinden yararlanmak amacıyla üretilmiş söz söyleme sanatlarıdır. Edebî sanatlar, ince duyguların, keskin zekâların ve estetik duyarlılığın ürünü olarak doğmuştur.

Türk edebiyatında en eski dönemlerden günümüze kadar, özellikle Klâsik (Divan) Türk edebiyatında edebî sanatlara büyük önem verilmiştir. Her ne kadar milletler arasında dil, kültür, anlayış, mizah, din farkları olsa da insan duyguları benzer olduğu için edebî sanatlarda benzerlik göstermektedir. Bu çalışmadaki amaç bu benzerlikleri ortaya çıkarmaktır. Batı retoriğinde ki ve Türk Edebiyatında ki edebî sanatlardan benzer olanları ele alınmıştır.

Bu çalışmamın her aşamasında değerli görüşlerini benimle paylaşan ve bana destek olan Doç. Dr. Bekir ÇINAR'a teşekkürlerimi bir borç bilirim Ayrıca bütün Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü hocalarıma da teşekkür ederim.

Elif KART

Niğde-2014

ÖZET

DOĞU BELÂGATI VE BATI RETORİĞİ ÜZERİNE MUKAYESELİ BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KART, Elif

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Bekir ÇINAR

Bu çalışma, edebî sanatları Doğu belâgati ve Batı retorîği açısından örnekler gösterilerek, açıklanarak aralarındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır .Bu amaçla Doğu belâgati ve Batı retorîği üzerine kaynaklar incelenmiş, birtakım yabancı güvenilir sitelerden faydalanılmıştır. Açıklanan edebî sanatların kaynakçaları belirtilmiş ve doğu belâgati ve batı retorîğinde benzer sanatlar bir arada işlenmiştir. Sanatlar üç bölümde incelenmiştir. Her bölümde eşleştirilen sanatlar için eşleşme sebeplerini anlatan bir bölüm yazılmıştır .Bu çalışmayla toplumlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar gösteren edebî sanatları tespit etmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Doğu belâgati, Batı retorîği, edebî sanatlar,mecazlar, anlamla ilgili sanatlar, tekrar sanatları

ABSTRACT

MASTER THESIS

A RESEARCH ON EASTERN BELÂGAT AND WESTERN RHETORIC

KART, Elif

Turkish Language and Literary Administration

Supervisor: Assoc. Dr. Bekir ÇINAR

This study has been prepared for presenting the similarities and differences between eastern belâgat and western rhetoric by explaining and giving samples. For this reason, sources on eastern belâgat and western rhetoric are examined, profitted by some foreign reliable sites. Sources of explained literary arts are stated and similiar literary arts are stated together. Arts are examined in three parts. In each part, a section for the matched literary arts is written about the reason why these arts are matched. With this study, identifying literary arts which has differences and similarities between societies are aimed.

Key Words: Eastern belâgat, western rhetoric, literary arts, tropes, literary arts about meaning, repetition arts

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR.....	ix
GİRİŞ.....	1
EDEBÎ SANATLAR.....	4
I. BÖLÜM.....	6
I.1. MECAZLAR	6
I.1.1. <i>Metaphor</i>	6
I.1.2. <i>İstiare</i>	7
I.1.2.1. Açık İğretileme (Açık İstiare):	8
I.1.2.2. Kapalı İğretileme (Kapalı İstiare)	8
I.1.2.3. Yaygın istiare.....	8
I.1.2.4. Deyim Aktarması –İstiare	9
I.1.3. SİMİLE:	10
“SİMİLE BİRBİRİNDEN BELİRGİN OLARAK FARKLI İKİ ŞEYİ ‘GİBİ’ VE ‘ OLARAK’ KELİMELERİNİ KULLANARAK YAPILAN KARŞILAŞTIRMADIR.” (ABRAMS-HARPMAN, 2012:130).....	11
I.1.3.1. TEŞBİH.....	11
I.1.4. SNECDOCHE:.....	12
I.1.4.1. MECAZ-I MÜRSEL	13
I.1.5. PERSONİFICATION	14
I.1.5.1. KİŞİLEŞTİRME (TEŞHİS VE İNTAK)	15
I.1.6. IRONY.....	16
I.1.6.1. <i>Verbal irony (Sözel İrony)</i> :.....	16
I.1.6.2. <i>Structural irony(Yapısal irony)</i> :.....	17
I.1.6.3. <i>Sarcasm</i> :.....	17
I.1.6.4. <i>Socratic irony</i> :.....	17
I.1.6.5. <i>Dramatic Irony</i> :	18
I.1.7. TARİZ.....	18
I.1.8. SATİRE	19
I.1.8.1. <i>Formal Satire</i> :.....	19
I.1.8.2. <i>Horatian Satire</i> :.....	20
I.1.8.3. <i>Indirect Satire</i> :	20
I.1.8.2. TARİZ.....	20
I.1.8.3. <i>Hicviye</i> :	21
I.1.9. EUPHEMİSM:	21
I.1.9.1. KİNAYE	21
I.1.10. ALLUSİON:	23
I.1.10.1. TELMİH.....	23
I.1.11. ALLEGORY.....	24
I.1.11.1. SEMBOLİZM	25

II. BÖLÜM	27
II. ANLAMLA İLGİLİ SANATLAR.....	27
II.1. DENOTATION.....	27
II.1.1 TEVRIYE	28
II.1.2.Eşadlı ve Çokadlı Öğelerden Yararlanma-Tevriye.....	28
II.2. ALLUSİON:	29
II.2.1. TELMİH	30
II.3. ANAPHORA :	31
II.3.1 TEKRİR.....	31
II.3.1.2.Şiir Dilinde Ses Yinelemeleri ve Sıklıkları	32
II.4. OVERSTATEMENT/ HYPERBOLE:	33
II.4.1. Litotes –Meiosis	35
II.4.2. MÜBALAĞA	35
II.5. LİTOTES –MEİOSİS	37
II.5.1. İFRAT-TEFRİT	37
II.6. OXYMORON.....	38
II.6.1. TEZAT (KARŞITLIK).....	39
II.6.1.1. Kavram Karşıtlığından Yararlanma -Tezat Sanatı	39
II.7. RHETORICAL-QUESTION-HYPOPHORA:	40
II.7.1. İSTİFHAM.....	42
II.8. ZEUGMA:	42
II.8.1 SİHR-i HELAL.....	43
II.9. CLİMAX	44
II.9.1. TEDRİC	44
II.10. OMISSION	45
II.10.1. KAT	46
II.11. PUN	47
II.11.1. İHAM.....	48
III.BÖLÜM.....	49
III.1.TEKRAR SANATLARI	49
III.1.1. ALİTERATİON	49
III.1.2. ALİTERASYON.....	50
III.1.3. ASSONANCE	50
III.1.4. ASONANS.....	51
III.1.2. EPİSTROPHE	52
III.1.2.1 KAFİYE	52
III.1.2.2. Uyak-Kafiye	53
III.1.3. ANADİPLOSİS	54
III.1.3.1. İADE	54
III.1.4. CHIASMUS.....	55
III.1.4.1.AKİS	56
III.1.5. PARONAMASİA.....	57
III.1.5.1. CİNAS.....	58
III.1.5.2. Cinas	58
KAYNAKÇA.....	62

TABLÖLAR

1 .BÖLÜMÜN TABLOSU

MECAZLA İLGİLİ SANATLAR

FIGURES OF SPEECH	BELAGATTEKİ KARŞILIKLARI	RETORİC	SÖZBİLİMSEL BİÇİMLERİ VE SÖZ SANATLARI
METAPHOR	İSTİARE	METAPHORE	
SİMİLE	TEŞBİH	SİMİLE	BENZETMELER VE TEŞBİH SANATI
SYNECDOCHE	MECAZ-I MÜRSEL	MÊTONMİE	KAPSAMLAMA
PERSONİFİCATION	KİŞİLEŞTİRME	PERSONİFİCATION	
İRÖNY	TARİZ	İRÖNY	YERĞİ
SATİRE	TARİZ-HİCİV	SATİRE	YERĞİ
EUPHEMİSM	KİNAYE		DOLAYLAMA/
ALLUSİON	TELMİH	ALLUSİON	GÖNDERME
ALLEGORY	TAFSİLİSTİARE-SEMBOLİZM	ALLEGORY	

2. BÖLÜMÜN TABLOSU

ANLAMLA İLGİLİ SANATLAR

FIGURES OF SPEECH	BELAGATTEKİ KARŞILIKLARI	RETORİK	SÖZBİLİMSEL BİÇİMLERİ VE SÖZ SANATLARI
DENOTATION	TEVRİYE		Eşadlı ve çok anlamlı öğelerden yararlanma-tevriye
ALLUSION	TELMİH	ALLUSION	GÖNDERME
ANAPHORA	TEKRİR	ANAPHORE	ÖN YİNELEME
OVERSTATEMENT HYPERBOLE	MÜBALAĞA	HYPERBOLE	
LİTOTES/MEİOSİS	İFRAT-TEFRİT		ARIKSAYIŞ
OXYMORON	TEZAT		Kavram karşıtlığından yararlanma tezat sanatı
RETORICAL- QUESTION- HYPOPHORA	İSTİFHAM	EXCLAMATION	SÖZBİLİMSEL SORU
ZEUGMA	SİHR-İ HELAL		KAPSAMA
CLIMAX	TEDRİK		DÜĞÜM- TIRMANMA
OMISSION	KAT'		EKSİLTİ
PUN	İHAM		

3. BÖLÜMÜN TABLOSU

TEKRAR SANATLARI

FIGURES OF SPEECH	BELAGATTEKİ KARŞILIKLARI	RETORİK	SÖZBİLİMSEL BİÇİMLERİ VE SÖZ SANATLARI
ALITERATION	ALITERATION	ALITERATI ON	SES YİNELEMESİ
ASSONANCE	ASSONANCE		SES YİNELEMESİ
EPISTROPHE	KAFİYE		ART YİNELEME
ANADIPLOSIS	İADE		KIVRIMLI YİNELEME
CHIASMUS	AKİS		ÇAPRAZLAMA
PARANOMASİA	CİNAS		SES BENZEŞİMİ

GİRİŞ

İnsanlığın gelecek nesillere bıraktığı en önemli miras, şüphesiz ki dildir. Milletlere özgü farklı özellikler taşıyan yapı olan dil, bu özelliği ile milletin bireylerini bir olmaktan çıkarıp birlik hâline getirmektedir. Bu nedenledir ki tarih boyunca her millet geçmişini aydınlatan eserlere önem vermiş, kendi tarihini de dile dökmek konusunda hassas davranmıştır. İşte bu verilere baktığımızda her dilin temelinde bir şiirsel yapı olduğunu görmekteyiz. Bu bilgilerden yola çıkıldığında şiirin, şiirsel anlatımın ne derece önemli olduğu görülmektedir.

Dilin en önemli işlevi, insanlar arasından duygu ve düşünce aktarımını sağlamaktır. Bu boyutta ise etkileyici olmak, az söz ile çok şey anlatmak temel amaç olmaktadır. İşte bu aşamada, dilin şiirsel işlevi ön plana çıkar. Çünkü şiirsel anlatım hislerin söze dönüştürüldüğü bir anlatım şeklidir.

“Ünlü İngiliz eleştirmen ve şairi T.S Eliot'a göre şiir, en ulusal sanat dalıdır; çünkü bir ulusu başka uluslar gibi düşündürmek kolay olduğu halde, ona başka ulusların gibi hissetmeyi öğretmek kolay değildir(1990:XIX).” (Aksan,1995:7) İnsanoğlunun sevinçli huzursuz günlerinde, sevgisini, duygularını, hissettiklerini dile getirmeyi istediği anlarda, beşik başında, askere giderken, ölenin arkasından söylediği, dinlediği, en azından, bestelenmiş biçimiyle duyduğu şiirin, her insanın hayatında belli bir yeri vardır.

Şiiri bu derece önemli kılan, ona bu ayrıcalıklar sağlayan, onu diğer türlerden ayıran muhtemelen sanatlı anlatımlardır. Sayfalarca sürececek ifadeleri birkaç kelimeye sığdırarak anlatabilme özelliği, şiirin, şiiri okuyan, dinleyen için kıymetini daha da artırmaktadır.

Şiirin insanlık için arz ettiği önem; edebî sanatların da şiir dilindeki önemi göz önüne alındığında akla gelen ilk soru bu sanatların yeterince açıklanıp genç kuşaklara aktarılıp

aktarılmadığıdır. Bu anlamda bir boşluk olduğu, verilen bilgilerin şiir zevki ve anlayışı kazandırmaktan uzak bir yapı arz ettiği görülmektedir.

Bu çalışmada, yukarıda açıklanan batı retoriği ve doğu belâgati arasındaki benzerliklerin ve farklılıklarının ortaya konması amaçlanmıştır. Böylelikle edebî sanatların, ırkların kendi kültür ve düşünce tarzlarından doğan farklılıklarını ve benzerliklerini ele aldım.

“Aynı ülkenin sanatçıları arasında olduğu gibi, birbirinden başka ülkelerden sanatçılar arasında da birçok bakımlardan etkilenmeler olduğu kuşkusuzdur. Çağlar boyu bu etkilenmeler yazın eleştirmenleri ve tarihçilerince de ele alınmış ve incelenmişti. Bu gerçeğin yanında bir başka gerçek daha vardır ki, o da şairlerin aynı ülkede ki ya da yurdunun dışında ki başka şairlerle aynı şeyleri duyarak birbirlerinin aynı biçimde dile getirebildiklerin ve bunu yaparken de birbirlerinden, tümüyle bağımsız ve bağlantısız olabildikleridir. Neden, insanoğlunun dünyanın her yerinde aynı olduğu, deneyim, duygu ve algılamalarını aynı sentezlerle, birbirine benzer ya da eş anlatımlarla dile getirmeleridir. Tıpkı, dillerin ayrı oluşuna karşın bazı adlandırmaların, birçok kez aynı yoldan gerçekleştiği ya da atasözleri arasında diller arasında zaman zaman birbirinden bağımsız olan eşlik ve yakınların bulunuşu gibi”(Aksan,1995:15)

Bu çalışmadaki amaç değişen, büyüyen küreselleşen dünyada iletim araçlarının sayesinde kültür benzeşmelerinin olduğundan dolayı edebî sanatlarda ki terim birliğine katkı sağlamaktır. Toplumlar arasındaki benzerlikler gösteren edebî sanatları tespit etmektir. Bunun yanında batı retoriğinde bulunan ve terim birliği olmadığı için karşılıkları saptanmamış olan edebî sanatlardan bir kısmını incelemektir.

Bu çalışmada batı retoriğindeki 'Zeugma' sanatını 'sihr-i helal' sanatıyla yine 'pun' sanatını 'iham' sanatıyla, 'omission' sanatını 'kat' sanatıyla, 'allusion' sanatını telmih sanatıyla eşleştirilmiştir. Bunlar dışındaki ele alınan sanatlar üç bölüm halinde tablolarda belirtilmiştir.

Bu çalışmada imkânlar ölçüsün de edebî sanatlar üzerine kitaplar incelendi. Batı retoriği için yine imkânlar dâhilinde kitaplar incelendi ve yurt dışında birtakım güvenilir bilgiye sahip sitelerden faydalanıldı. Sanatlar özet olarak tablolarda sırasıyla batı retoriği-doğu belâgati-bazılarının Fransızca karşılığı ve dilbilimsel açıdan karşılıkları verildi. Sonra

bu sanatlar tek tek karşılaştırılmalı olarak açıklandı ve şiirler ve beyitler üzerinde örneklendirildi.

EDEBÎ SANATLAR

Edebî sanatlar, söze açıklık ve incelik, manaya güç ve derinlik veren şiirde gerekli olan en önemli unsurlardandır. Bugüne kadara daha çok söze güzellik katan unsurları olarak sayılmışlardır. Hâlbuki edebî sanatlar söze estetik kazandırmak işlevine ek olarak, aynı zamanda şairin / okurun hayal dünyasını açık ve etkili olarak sergilemeye yarayan anlam figürleridir.

Şüphesiz edebî sanatlar, edebî metinlerin çözümlenmesi ve anlamlandırılmasında da dikkate alınması gereken önemli unsurlardandır. Öyle ki ister yazılı ister sözlü olsun, edebî metinlerin hem oluşum hem de çözüm aşamasında göz ardı edilemeyecek işlevlere sahiptirler. Bu sebeple "şairler, yazarlar, eleştirmenler, hatipler" gibi edebî metinleri oluşturanlar kadar; bu metinleri oluşturanlar kadar; bu metinleri okuyanlar, şerh edenler ve dinlemeyenler tarafından da edebî sanatların iyi bilinmesi gerekmektedir.

Edebî sanatların önemi, daha az sözle daha etkili ifadeler oluşturarak, sözü güzelleştirip dolayısıyla da muhatabın duyularına daha fazla tesir etmesi, muhatabı etkilenmesine ve ikna edilmesini sağlamaktır.

Bilindiği üzere şiirin nesirde çok farklı bir anlatım tarzı vardır. Şiir oluşumu devam eden bir olayın tespitini yapar. Şiir dili uzun uzun olayı anlatma dili değildir. Bu sebeple kelimeler özenle seçilmelidir. Anlatımda kapsayıcı, farklı, yaratıcı, keskin, hayal etme gücünü harekete geçirici araçlara ihtiyaç vardır. Bu araçlara "edebî sanatlar" denir. Edebî sanatlar süslemeden ziyade anlamı derinleştirme amaçlı kullanılır.

Birçok tasnif olmakla birlikte Cem Dilçin edebî sanatları dört başlık altında incelemektedir (Dilçin, 2009: 403):

A. Mecazla ilgili sanatlar

B. Anlamla ilgili sanatlar

C. Sözle ilgili sanatlar

D. Harf ve yazı ile ilgili sanatlar

Bu çalışmada edebî sanatlar ve dilbilim kavramları arasındaki benzerlikler vurgulanmaya çalışılacağı için söz sanatlarının dilbilim araştırmalarındaki yeri hakkında bilgi verilerek buradaki kavramlar ve karşılığı olan edebî sanatlar açıklanacaktır.

I. BÖLÜM

I.1. MECAZLAR

“Söz sanatları (edebî sanatlar)’nın edebiyat metinlerinin anlaşılmasında ve yorumlanmasında önemli bir yeri vardır. Özellikle divan edebiyatının iyice anlaşılabilmesi için bu sanatların çok iyi bilinmesi gerekir. Divan şiirinde, sanatsız bir beyit hemen yok gibidir. Divan şairleri sanat yapmaya çok düşkün olduklarından, bir beyit için birkaç sanatı iç içe kullanmışlardır. Sanat yapma kaygısıyla yalın bir anlatım yolundan uzaklaşan kimi şairlerin divanları kuru ve zevksiz beyitlerle dolmuştur. Ancak sanat yapma düşkünlüğünden kendini kurtarabilmiş şairler, şiirin özünde yenilikler yaparak bir çığır açmayı başarmışlardır.

Söz sanatlarının çoğu nazımda ve nesirde ortaktır. Fakat kimileri ise yalnız nazma ya da yalnız nesre özgüdür. Burada, edebî sanatlar, Mecazlar, Anlamla İlgili Sanatlar ve Sözle ilgili sanatlar olmak üzere 3 bölümde verilmiştir:

Bu bölümde verilen mecaz sanatları, sözcükleri gerçek anlamlarının dışında kullanarak yapılan sanatlardır. Mecaz sanatı söze güzellik, canlılık ve daha etkili bir güç vermek için yapılır. Türkçe mecazlar bakımından çok zengin bir dildir. Bu bakımdan mecaz sanatları Türk edebiyatında çok kullanılmıştır.”(Dilçin, 2009: 405).

I.1.1. Metaphor

“Metafor, edebî kullanımda kelime ve ifadelerin karşılaştırma iddiası olmadan açıkça bambaşka bir ifade ve ya kelimeye uygulanmasıdır.”(Abrams-Harpman, 2012:130)

Örneğin Burn'ın dediği gibi “O my love is a red, red rose” (Aşkım bir kırmızı, kırmızı güldür.) Burada simile yerine metaphor kullanmıştır. Bir başka örnekte:

“Eye,gazelle,delicate wanderer,

Drinker of horizon's fluid line.”(Abrams-Harpman, 2012:130)

Bu şiirde göz, ceylan, narince etrafı tarayan gibi birden fazla metafora başvurularak betimlenmiştir. Ayrıca ikinci satırda gözü, ufkun ince sıvı çizgisini içen (ufka bütünüyle bakan) olarak kullanarak, kullanılan metafor sayısı artırılmıştır. Ayrıca ufuk çizgisi için kullanılan ‘sıvı hat’ ta ayrı bir kullanılan metafordur. Dilin işleyişi bakımından metaforlar gereklidir. Metafor dilbilimciler, edebiyat eleştirmenleri tarafından keskin görüş ayrılıklarının ve birçok analizin ana konusu olmuştur.

“Batı retoriğinde üç tür metafor vardır.

1.İmplicit metaphor(ima edilen-üstü kapalı metaphor):Anlam belirtilmiyor fakat ima ediliyor.

2.A mixed metaphor(Karışık metafor):İki ve ya daha fazla metaforu bağlayan metafordur.

*3.Dead metapfor(Ölü metafor):Günlük Hayatta uzun süredir kullandığımız ve anlam ve benzetilen arasında ki tutarsızlığı düşünmediğimiz metafordur.(Masanın bacağı)’’.
(Abrams-Harpman, 2012:130)*

I.1.2. İstiare

“Bir şeyi kendi adının dışında, türlü yönlerden benzediği başka bir şeyin adıyla anma. Bir bakımdan istiare hem bir mecaz hem de bir benzetme sanatıdır. İstiarenin bu iki yönlü özelliğine göre, bir istiarede şu üç niteliğin bulunması gerekir.

a.Sözcüğün gerçek anlamı dışında herhangi bir kavrama ya da nesneye ad olması.

b.Engelleyici ip ucu bulunması yani sözcüğün kendi anlamında kullanılmasının olanaksız olması.

c.Benzetme amacı bulunması.

İstiarede benzetme amacının bulunması onun benzetme sanatının özel bir durumu olduğunu gösterir. Buna göre istiare benzetmenin temel iki ögesinin yani benzetilen ile benzetmeliğin birinden birinin söylenmemesiyle yapılır.”(Dilçin, 2009: 412)

I.1.2.1. Açık İğretileme (Açık İstiare):

“Benzetme öğelerinden yalnız benzetmelik ile yapılan istiairedir. Bu tür istiarede benzetilen söylenmez.

Örnek:

Reyhan ile sümbül hevesi çıktı gönülden

Ol dem ki gönül rişte-i zülfüne dolandı.(Baki)”(Dilçin, 2009: 412)

I.1.2.2. Kapalı İğretileme (Kapalı İstiare)

Benzetme öğelerinden yalnız benzetilenle yapılan istiairedir. Bu türlü istiarede benzetmelik söylenmez, bir anlamda gizlenir. Örnek:

“Mecnun ana verdi cümle rahtın

Pak eyledi bergden dirahıtın (Fuzulî)”(Dilçin, 2009: 414)

I.1.2.3. Yaygın istiare

“Benzetmenin temel öğelerinden yalnız biriyle ,çok sayıda benzerlikleri sıralayarak yapılan istiare dir.Örneğin aşağıdaki şiirde benzetmelik ‘gemi’dir benzetilen ‘ruh’ tur ve söylenmemiştir.” (Dilçin, 2009: 414)

Sessiz Gemi

*Artık demir almak günü gelmişe zamandan
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.
Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;
Sallanmaz o kalkışta ne mendil, ne de bir kol.
Rıhtımda kalanlar bu seyahatten elemli,
Günlerce siyah ufka bakar gözleri nemli,
Bîçare gönüller! Ne giden son gemidir bu!
Hicranlı hayatın ne de son matemidir bu!
Dünyada sevilmiş ve seven nafîle bekler.
Bilmez ki giden sevgililer dönmeyecekler.
Birçok gidenin her biri memnun ki yerinden
Birçok seneler geçti dönen yok seferinden.*

(Yahya Kemal Beyatlı)’(Dilçin, 2009: 414)

I.1.2.4. Deyim Aktarması –İstiare

“Yunanca da *metaphora*, Türkçede (eskiden) *istiâre* terimleriyle karşılanan, bugün de kimi kaynaklarda *eğretileme* adıyla anılan deyim aktarması konusuna girerken, onu daha iyi canlandırabilmek için önce, Erzurumlu Emrah’ın iki dizesine göz atalım:

"Sabahtan uğradım ben bir fidana

Dedim mahmur musun dedi ki yok yok" (Erzurumlu Emrah)

Dikkat edilecek olursa, burada geçen fidan sözcüğünün anlamı, aslında ‘yeni yetişen ağaç, ağaçcık’ tır. Ancak doğrudan doğruya şairin sevgilisi genç kızı anlatmak üzere kullanılmış onun bir fidana benzediği de dile getirilmiştir.”(Aksan,1995:126)

Deyim aktarmalarının edebî sanat olarak karşılığı istiare dir. Deyim aktarmaları yapılaş şekli bakımından şu şekilde sınıflandırılır.

Batı retoriğindeki metaphor sanatının Belagatteki karşılığı hem istiare hem de belîğ teşbihtir. Dilbilimsel olarak eğretilenidir. Eğretileninin tanımı ise benzetmenin asıl unsuru olan benzeyen ve benzetilenden sadece birinin kullanılmasıyla oluşur. Eğretilen, istiare ve metaphor birbirinin tam karşılığıdır. Fakat Menderes Coşkun “Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar” kitabında (Sy:65)yaptığı tasnifte metaophor karşılığı olarak istiare ve belîğ teşbihi de almıştır.’ Batı retoriğinde teşbih(simile),istiareden, teşbih edatının kullanılıp kullanılmamasına göre ayrılır.(Bk. Gray 1994 :265, Wales 1994 :421 ,Duffy, Pettit 1953:111). Batı retoriğinde benzetme edatının kullanılmadığı teşbihlere metafor(istiare) denilmiştir. Gerçekten de benzetme edatı benzetme niyetini açığa çıkarmaktadır. Eğer ifadede benzetme edatı ve ya onun yerine geçen bir sözcük kullanılmamışsa, benzetme niyeti gizlenmiş ve ya ortadan kaldırılmış olur. Dolayısıyla klasik belâgate göre belîğ teşbih örneği olan bir ifade, Batı retoriğine göre metafor(istiare)dur.’(Coşkun,2010:43) ‘Bu benzetme işleminde asıl konu olan şeye benzeyen (tenor) , kendisine benzetilen şeye benzetilen (vechile) adı verilmiştir. Benzetme işleminde benzetme yönü (ground) işlevi önemli bir öğedir ve bu yönün belirtilmemesi de eğretilmeye (metaphor) neden olur.’’(Özönlü 2001:105).’’Klasik belâgat kitaplarında istiare (eğretilen) benzetme yönünün bulunmaması ile değil; sadece benzeyen (tenor) ve ya benzetilen (vechile) ile yapılan benzetmedir. Dilbilimsel bir yaklaşımda hem istiare, hem de teşbih-i belîğ eğretilen(Fr.mêthophore) olarak nitelendirilmektedir. Ancak klasik belagatte istiare (eğretilen) teşbihin temel unsurlarından sadece benzeyen ve benzetilenle yapılırken; teşbih-i belîğ benzeyen ve benzetilenin her ikisinin de kullanılmasıyla yapılır.’’(Çınar ,2008:130)

Bu bilgiler ışığında, metafor, istiare ve teşbih-i belîğ birçok kaynakta aynı başlık altında gösterilmekle birlikte; teşbih-i belîğ, benzetme unsuru içerdiğinden, farklı kategoride değerlendirilmelidir.

I.1.3. Simile:

“Simile birbirinden belirgin olarak farklı iki şeyi ‘gibi’ ve ‘olarak’ kelimelerini kullanarak yapılan karşılaştırmadır.” (Abrams-Harpman, 2012:130)

Metafordan farklı olarak kullanıcı hedefin tek bir yönünü açıkça belirtirken ve ya belli belirsiz bir öncül altında belirlenen özelliği kullanırken simili kullanmaya ihtiyaç duyar.

*“Van Gogh’s Bed
is orange ,
Like Cinderella’s couch,like
the sun when he looked it
straight in the eye*

.....

Jane FLANDER ‘’(Sylvan Barnet-vd.,2008:796)

Jane Flander’in şiirinin ilk kıtasında Van GOGH’un yatağı simili kullanılarak betimlenmiştir.

Van gogh’un yatağı turuncu,

Cindirella’nın arabası gibi,

Şiirde ‘like(gibi)’ kullanılarak simileye başvurulmuştur.

I.1.3.1.Teşbih

“Anlama güç katmak için aralarında gerçek ya da mecaz, çeşitli yönlerden ilgi, benzerlik bulunan en az iki varlıktan zayıf olanı nitelik bakımından güçlü olana benzeme sanatıdır.

Teşbihte dört unsur bulunur.

1.Benzeyen (müşebbeh)

2.Kendisine benzetilen (müşebbehünbih)

3.Benzetme yönü

4. Benzetme edatı: benzer, gibi, san, sanki, meğer, nitekim, misâl, mislû, misillü, gûyâ, çün, mânend, âsâ, veş, tek ve bigi'dir.

a) Ayrıntılı benzetme (Tam teşbih, teşbih-i mufassal): Benzetmenin dört unsuru alınır.

b) Kısaltılmış Benzetme (Teşbih-i mücmel): Benzetme yönü yoktur.

c) Pekiştirilmiş Benzetme (Teşbih-i müekked): Benzetme edatı bulunmayan teşbih.

d) Uz Benzetme (Teşbih-i Belîğ): Yalnız benzetilen ve benzetmelik öğeleriyle yapılan teşbihtir. (Dilçin, 2009: 408)

Batı retoriğinde simile sadece gibi (like) ve olarak (as) edatlarıyla yapılır. Belâgatta ise yaklaşık on beş edat (benzer, gibi, san, sanki, meğer, nitekim, misâl, mislû, misillü, gûyâ, çün, mânend, âsâ, veş, tek ve bigi) kullanılır. Belâgat sadece edat açısından değil aynı zamanda alt dalları olan yukarıda açıklanan teşbihin türleriyle de zengindir. Bu uyumu teşbihin alt dallarından biri olan belîğ teşbihin bozduğu çoğu kaynakta geçer. Belîğ teşbih 'istiare-metafor' yorumlarında açıklandığı gibi klasik belâgatta böyle bir eşitlik söz konusu değil iken dilbilimsel açıdan bakıldığında belîğ teşbih metafor olarak geçmektedir. "Doğan Aksan'ın *Benzetmeleri bir bakıma, aktarmaların ilk evresi sayabiliriz.*" (Aksan, 2000:187) sözü mecaz teşbih ilişkisinin doğru bir şekilde dile getirmektedir. Teşbihte bir kavrama başka bir kavramın anlam özellikleri aktarılır." (Coşkun, 2010: 43)

Dilbilimsel olarak teşbih benzetmedir. Benzetme bir kavrama ondan daha güçlü olan başka bir kavramın özelliklerinin aktarılmasıdır. Ötekileştirme söz konusudur. "Ahmet"i ondan daha güçlü olan "Aslan"a benzeterek Ahmet'i aslan kadar cesur ve güçlü göstermeye çalışılmaktadır. Bu iki sanatla zayıf varlık, güçlü olana, kıymetsiz varlık, değerli olana, küçük varlık, büyük olana korkak varlık, cesur olana, çirkin varlık, güzel olana benzetilebilir. Bu yolla varlığın değeri artırılmış olur.

I.1.4. Sinedoche:

“Synecdoche (Yunancada toplamak, bir araya getirmek) Bir şeyin bir parçasını bütünü belirtmek (çok nadiren) bütünü bir parçayı belirtmek için kullanılan edebî sanattır.” (M.H.Abrams-Geoffery Galt Harpman 2012:132) Bir şeyin belirgin bir parçasının bütünü kastetmesidir. Genelde metonominin özel bir türü gibi algılanır. Fakat metonomi ve synecdoche da metophor ve benzetme arasındaki aynı sorun vardır. Eğer ‘A’ ‘B’yi kastetmek için kullanılırsa ve eğer ‘A’ ‘B’nin bir parçasıysa bu synecdoche. ‘A’ , ‘B’ nin parçası olmadığı hâlde genel olarak ‘B’ ile ilişkilendiriliyorsa bu metonomidir.

Beyazsaray, Amerikan Başkanı ya da personeliyle birebir aynı olmadığı hâlde onlarla ilişkilendirildiği için metonomidir. Diğer taraftan’ beslenilecek 20.000 “ağız” ifadesinde “ağız” kelimesi insanın bir parçasıdır ve “insan” için kullanılmıştır. Burada synecdoche sanatı kullanılmıştır.

Şimdi basit bir cümlede synecdoche, metafor ve metonym’i gösterelim

“Fifty keels ploughed the deep”, çevirisi: “Elli omurga derinliği yarmış.” Burada ‘keels’ yani omurga kelimesinde synecdoche vardır. Omurga gemiyi temsil eder. Parçadan bütüne gidilmiştir. “Plough” kelimesinde yani sabanla sürmek-yarmak’ metaforu vardır. Çünkü ancak toprak sabanla sürülür. Okyanus ya da deniz değil. “Deep” kelimesinde yani “okyanus” ya da “deniz” ise metonym vardır. Çünkü derinliklerle kastedilen deniz ya da okyanustur.

I.1.4.1. Mecaz-ı Mürsel

“Bir sözü, gerçek anlamından başka bir anlamda ve benzetme amacı gözetmeden kullanmadır. Mecaz-ı mürsel’de şu iki niteliğin bulunması gerekir:

- a) Sözcüğün ya da sözün gerçek anlam dışında kullanılması
- b) Engelleyici ipucu bulunması

Örnek:

Aldın hezâr büt-gedeyi mescid eyledin

Nâkûs yerlerinde okuttun ezânları”(Dilçin,2009: 415)

Bâkî

(Binlerce puthaneyi alıp mescide dönüştürdün. Çan yerlerinde ezanları okuttun.)

Burada parça-bütün ilişkisi bağlamında, "nâkûs" parçasıyla Hıristiyanlık dini;

"ezan" parçasıyla da İslâm dini vurgulanmak istenmiştir.

Synecdoche bir parçadan bütünü ve ya bütünden parçayı kastetme sanatıdır. Aslında synecdoche ‘birbirini tamamlama’ sanatıdır. Belâgattaki karşılığı mecaz-ı mürsel sanatıdır. Mecaz-ı mürsel ad aktarmasıdır. Ve ad aktarmasının batı retoriğindeki tam karşılığı ‘metonymy’ sanatıdır. Fakat mecaz-ı mürsel sanatının dilbilimsel olarak kapsamlama yönünün olması onu synecdoche (birbirini tamamlama) sanatına eşdeğer kılmıştır. Kapsamlama bir kavramı onu kapsayan içeren başka bir kavramla ifade etmektir. Burada tam bir uyum olmalıdır.

“Synecdocheta (TDK.,1984:62)ise söylenen kelime ile onu temsil ettiği kavram arasında tabi ve daimi bir ilişki vardır(Bk. Gray 1994:284,Duffy, Petit 1953:121) Kılıç yerine demir, inek yerine boynuz demek gibi. “Evde üç tane aç mide seni bekliyor, çalışmayıp da ne yapacaksın?”, “Sınırdan vatani bekleyen binlerce fedakar göze çok şey borçluyuz”, “İmdadımıza öpülesi bir el yetişti.” cümlelerinde geçen mide, göz ve el kelimelerinde synecdoche sanatı veya ifade biçimi vardır.”(Coşkun, 2010: 85)

I.1.5. Personification

“Kişileştirme insan olmayanları insanlaştırdığımız edebî sanattır. Kişileştirme cansız bir nesneyi ya da soyut bir kavramı insan nitelikleri ya da duygularıyla konuşturulmasıdır.” (Abrams-Harpman 2012:132)

Milton wrote In paradise Lost (IX.1002-3), as Adam bit into the fatal apple (Âdem ölümcül elmadan ısırıldı.)

“Sky lowered, and muttering thunder, some sad drops

Wept at completing of mortal sin” (Abrams-Harpman 2012:132)

Çevirisi:

“Gökyüzü alçaldı ve gök gürültüsü homurdandı birkaç üzgün damla

Ölümcül günahın tamamlanmasına ağladı.”

Gök gürültüsünün homurdanması, damlaların üzgün olması ve üzgün damlaların ölümcül günah için ağlaması gibi bu şiirde birçok yerde kişileştirmeye başvurulmuştur.

I.1.5.1. Kişileştirme (Teşhis ve İntak)

“Teşhis, insana ait özellikleri başka varlıklara verme sanatıdır. Bu sanat yapılırken teşhis, istiare, mecaz ve mübalağa gibi diğer sanatlardan da yararlanır.”

‘Gül hasretinle yollara tutsun kulağını,

Nergis gibi kıyamete dek çeksin intizar.’

Bâkî’ye ait olan bu beyitte ‘gül’ün hasret çekmesi ve kulağını yollara tutması, ayrıca nergisin intizar çekmesi teşhis sanatına güzel bir örnektir.

İntak (Konuşturma): Konuşma yeteneği olmayan varlıkları konuşturma sanatı. Genellikle teşhis sanatı ile birlikte kullanılır. Yalnız başına kullanıldığı da olur.

‘Batıl isteyü haktan ayrıldım

Boynuz umdum kulaktan ayrıldım.’

Şeyhî, bu beytinde doğrudan eşeği konuşturuyor.” (İsen-vd., 2011:282)

“Personification” sanatı birebir “Teşhis” sanatının karşılığı olmamakla birlikte “İntak” sanatını da kapsar. Belâğatta hem kişileştirme hem de konuşturma olarak geçer. Batı retoriği her iki durumu da ‘personification ‘ başlığı altında ele alır. Dilbilimsel olarak

her ikisi de kişileştirme sanatıdır. Yani cansız varlıklara, bitkilere veya hayvanlara insanların özelliklerinin verilmesi onlara kişilik verilmesi sanatıdır. Daha çok masallarda, fabllarda ve hikâyelerde kullanılır. Bu sanatla ortaya çıkan “Fabl” hayvanları konuşturma hususunda edebiyatta bir masal türüdür. Hayvan masalı olarak da ifade edilir. Bu sanatlarda esas maksat hayvan, bitki ve cansız varlıkların insan gibi düşünülmesi ve hareket ettirilmesidir. Bu noktada o varlıklara insan vasfı kazandırılır.

I.1.6. Irony

“Yunan comedyasında Eiron isimli karakter duygularına gizleyen, farklı gösteren, olduğundan daha az zeki görünür gibi yaparak, küçümseyerek konuşan palavracı ve kendini savunan kişidir. (See in Northrop Frye, Anatomy of criticism, 1957) Çoğu günlük kullanımda ‘irony ‘ terimi duyguları gizleme ya da gerçek durumu gizleme olarak kalır; fakat amaç aldatmak değildir, amaç sanatsal bir etki bırakmaktır.”(Abrams-Harpham,2012:184)¹

İrony’de amaç yalan söylemek, olayı saptırmak veya birini bir konuda aldatmaktan ziyade sanatsal bir etki bırakmak için gerçek ve görünen arasındaki çelişkiyi göstermektir.

Batı retoriğinin en zengin sanatlarından biridir ve birçok türü vardır:

I.1.6.1. Verbal irony (Sözel İrony):

¹ Irony:In greek comedy the caracter called the eiron was a dissembler who characteristically spoke in understatement and pretended to be less intelligent than he was, yet triumphed over the alazon- the self deceiving and stupid braggart (See in Northop Frye Anatomy of criticism,1957)In most Amodern critical uses of the term “irony” there remains the root sense of dissembling or of hiding what is actually the case not however in order to deceive but to achive special rhetorical or artistic effects.

“Sözel ironi konuşmacının görünüşteki ifadesinden kesinlikle bambaşka bir durumu ifade etmesidir.”(Abrams-Harpman,2012:184)

Sözel ironi çok eskilerde bir tür mecaz olarak değerlendirilmiştir. İronik ifade genelde çok açık bir anlam ve sonuç içerir fakat konuşmanın bütününe bakıldığı zaman anlam ve sonucun tam tersi anlamı ifade ettiğini görürüz.

I.1.6.2. Structural irony(Yapısal irony):

“Yapısal irony yazarın ya da konuşmacının duruma uygun bir sözlü irony kullanmasının yerine çalışma, konuşma boyunca iki anlam ve iki değerlendirme sağlayacak bir yapıyı kullanmasıdır.”(Abrams-Harpman, 2012:184)

Burada asıl olan kelime yapısıdır. Sesteş kelimelerle yapacağımız bir irony türüdür.

Sözlü irony konuşan ya da yazan ve dinleyen ya da okuyan arasında, konuşmacının ironic niyetindeki bilgisine bağlıdır fakat yapısal irony yazarın ya da konuşmacının ima etmek istemeyipte okuyucunun ya da dinleyenin algıladığı ironidir. Kelimelerin yapısından kaynaklanan yazarın amacı dışında karşı tarafa aktardığı, karşı tarafın da kendine göre algıladığı ifadedir.

I.1.6.3. Sarcasm:

“Günlük dilde sarcasm irony ile eşdeğer tutulur fakat sarcasm bir şeyi yermek için belirgin bir şekilde överek dalga geçmektir.” (Abrams-Harpman, 2012:186)

I.1.6.4. Socratic irony:

“Sokratik irony adını Plato’nun diyaloglarında betimlendiğinden alır. Socrates genellikle diğerleri tarafından önerilen cehalet saydığı durumları, mütevazı bir hazırbulunuşlukla eğlendirmek ve bilgilendirmek için örtbas etmiştir.”(Abrams-Harpman, 2012:186).

Eksik gördüğü durumları, hatalı gördüğü durumları eğlendirerek eğitmek için başvurduğu yoldur.

I.1.6.5. Dramatic Irony:

“Dramatik irony bir oyun veya hikâye içerisinde, dinleyen veya okuyanlarla o anki veya gelecekteki durumlar hakkında aynı duygu ve düşünceyi paylaşmasıdır.”(Abrams-Harpman, 2012:186)

I.1.7.Tariz

“Söylenen sözün ya da kavramın gerçek ve mecazlı anlamı dışında büsbütün tersini kastetmektir. Tarizde mecaz-ı mürsel ve kinayedeki ilgiler yoktur. Sözün gerçek anlamı doğru gibi görünse de asıl amaç sözün ters anlamına yüklenmiştir. Bu nedenle tariz sanatı, bir kişiyi ya da durumu alaya almak ve iğnelemek amacıyla yapılır.

Örnek:

“Ters Öğüt Destanı

Bir yetim görünce döktür dişini

Bozmağa çabala halkın işini

Günde yüz adamın vur kır dişini

Bir yaralı sarmak için yeltenme” Huzûrî .(Dilçin,2009: 417)

Şair burada aslında söylediklerinin tam tersini kastetmektedir ve bu türlü davrananları taşlamaktadır.

“Tariz bir maksat sanattır. Tevriye tevcih, kinaye, istiare, telmih ve teşbih gibi birçok sanat, tariz için vasıta olarak kullanabiliriz. Belâgat kitaplarına göre insanlara kötülük yapan, zarar veren bir kişinin yanında, ‘Müslüman, elinden ve dilinden diğer Müslümanların emin olduğu kişidir.’ demek tarizdir” (Coşkun,2010:187)

Irony ve tariz hem anlam olarak hem de dilbilimsel olarak birbirini karşılamaktadır. Dilbilimsel olarak karşılığı yergidir. Yergi bir kişiyi, bir düşünceyi, bir durumu veya bir grubu yermek için söylenen söz yazılan yazılardır.

“Tarizin sözlük anlamı şöyledir: kinaye tarikiyle idâre-i kelam, kînaye tarikiyle ifhâm-ı merâm”(Nacî 1995:455), ‘genişletmek’ ‘karşı gelmek’, ‘ima etmek’ (Steingass 1970:308), dolayısıyla dokunacak söz söyleme, açıktan olmayarak dokunma”(Ş.Sami 1987:415), ‘dokundurma, dokunaklı söz söyleme, taş atma, taşlama’(Develioğlu 1986:1237), ‘sataşma, karşı söylemek, itiraz etmek, takriz’(A.Vefik 2000:839). ‘ima, işaret’(Wehr-Cowan 1976:604)’”(Coşkun 2010:186)

Retorikte Irony’ nin birçok alt dalı vardır. Yukarıda işlediğimiz gibi: Verbal irony(Sözel İrony), Structural irony(Yapısal irony), Sarcasm, Socratic irony, Dramatic Irony. Yukarıda farklı kaynaklardan tarizin sözlük anlamları da verilmiştir. Aslında irony ilk bakışta tarizden detay olarak daha zengin olarak görülse de yukarıdaki tarizin farklı sözlük anlamları irony’ nin her bir alt başlığını kapsamaktadır.

I.1.8. Satire

“Satire bir hatayı ya da suçu mizah anlayışı kullanarak açığa çıkartma ya da düzeltme sanattır. Komediyle karıştırılmamalıdır. Komedinin sonu kahkahalarla biterken hicivin sonu alayla biter. ‘Hiciv bir konuyu onu komik yaparak ve ona hor görme, aşağılama içerleme ve eğlence ifadelerini yükleyerek, onu aşağılama, küçültme sanatı olarak tanımlanabilir.” (Abrams-Harpman,2012:353)

Satire’ nin türleri de vardır.

I.1.8.1. Formal Satire:

“Formal satirde, Satirik kişi birinci tekil şahıs olarak konuşur. ‘Ben’ ya okuyucuyu ya da adversarius olarak adlandırılan ya da çalışmanın içinde ana sanatsal işlevi satirik konuşan kişinin konuşmalarına güvenilirlik ekleyip ortaya çıkarmak olan herhangi bir karakteri gösterir.” (Abrams-Harpman,2012:354)

I.1.8.2.Horatian Satire:

“Horatian satire de konuşan ara sıra kendi konuşmalarını da içeren gariplikler ve insan hatalarına okuyucularda iğneleyici bir gülümseme uyandırmak için rahat ve gayri resmi bir dil kullanan ve insanların ikiyzllklerini bayağlılıklarını ve aptallıklarını göstermekten ziyade iğneleyici bir eğlenceyi tercih eden kibar zeki ve dünyanın hoşgrl bir insanıdır.”(Abrams-Harpman,2012:354).

I.1.8.3 Indirect Satire:

“Dolaylı satire okuyucuya doğrudan göstermek yerine edebî bir formatta verilmesidir.(Abrams-Harpman,2012:354)

I.1.8.2 Tariz

“Söylenen sözün ya da kavramın gerçek ve mecazlı anlamı dışında büsbütün tersini kastetmektir. Tarizde mecaz-ı mürsel ve kinayedeki ilgiler yoktur. Sözün gerçek anlamı doğru gibi görünse de asıl amaç sözün ters anlamına yüklenmiştir. Bu nedenle tariz sanatı, bir kişiye ya da durumu alaya almak ve iğnelemek amacıyla yapılır.

rnek:

“Ters Öğüt Destanı

Bir yetim görünce döktür dişini

Bozmağa çabala halkın işini

Günde yüz adamın vur kır dişini

Bir yaralı sarmak için yeltenme” Huzûrî .(Dilçin, 2009: 417)

1.1.8.3.Hicviye:

“Kişiyi toplumu, bir âdeti, görülen kusur ve beceriksizlikleri açık veya kapalı şekilde yeren söz ve yazıya verilen ad. Âşık edebiyatında karşılığı taşlama, modern edebiyatta yergidir.” (Horata-Vd.,2011:252)

Retorikteki satire'nin karşılığı dilbilimsel anlam olarak birbirine tam uyan tarizi gösterebiliriz. Asıl maksat bir kişiyi, olayı veya durumu eleştirmek, eksik ve yanlış taraflarını ortaya çıkarmaktır. Ancak bu eleştiri yapılırken doğrudan değil dolaylı yapılır. Yani tersi bir ifade ile olanı kastetmek istenir. Bu yolla insanlara kendi yanlışları ve eksikleri gösterilmeye çalışılır. Her ikisi de dilbilimsel olarak yergidir. Yergiyi irony-tariz bölümünde açıklamıştık. Retorikte satire'nin üç yan başlığı vardır.

1.1.9.Euphemism:

“Nahoş ya da utanç verici olduğu düşünülen patavatsızca bir durum yerine kullanılan zararsız ifadedir.” (Abrams-Harpman,2012:115)

Euphemism genelde dini konularda kahrolası yerine, Allah kahretsin gibi ya da öldü yerine vefat etti gibi ya da cinsel konuları belirtmek için farklı ifadelerin kullanılmasıdır. Sheakspeare'in Bawdy Oyunu'nda birçok cinsellik üzerine euphemism vardır.

1.1.9.1. Kinaye

“Bir sözcüğü ya da sözü gerçek anlamının dışında benzetme amacı gütmeyen ve engelleyici ipucu (karîney-i mânî’ a) olmaksızın mecazlı anlamda kullanma. Bu kullanışta, sözün gerçek anlamı da kastedilmiş olabilir. Başka bir deyişle gerçeği mecaz yoluyla dolaylı olarak aklatmaktır.” “Kinayenin sözün başka bir anlama gelmesi olasılığı olmayan türüne kinaye-i karîbe, sözün anlamının gizlendiği türüne de kinaye-i ba’ide denir.” (Dilçin,2009:416)

“Kinayeli sözde, tasvirin gerçek olması şart değildir. Ayağı yere basmıyor, burnu büyüdü, dili bağlı, başımın üstünde yeri var gibi ifadeleri gerçek anlamlarıyla düşünmek zordur. Cebi delik denilen kişinin, gerçekten cebinin delik olduğunu kimse düşünmez. Kinayede lafzın hakikî anlamının kastedilmesi doğrudur, fakat şart değildir (Bilgegil 1989:174) diyen İsmail-i Ankaravî (1284:97), köpeği korkak ve devesinin yavrusu zayıf denilen kişinin, kendisine ait bir köpek ve deve yavrusunun olmayabileceğini söyle” (Coşkun,2010:93)

“Zihnin kinayeli anlatıma başvurmasının birkaç sebebi vardır. Bunlardan birisi doğrudan söylenince kaba olacak bir ifadeyi nazikçe ifade etmektir. Mesela şişman yerine kemeri uzun demek gibi. Bu tür örnekler, kimi belâgatçilerin kinaye tasnifine şu başlıklarla yansımıştır: “Kabîhi melih göstermek için” yapılan kinaye (M.Rifat 1308:294-295), Kabalığı hafifletici, çirkini güzel gösterici kinayeler” (Bilgegil1989:175,Küleççi 1999:61). Kinayeli ifade tarzına başvurulmasının diğer bir sebebi, anlatımı somutlaştırmak ve ya görselleştirmektir. Mesela dua etmek yerine kullanılan elleri semaya açmak kinayelidir. Kinayeye bir kavramı tanımlamak içinde başvurulur. Dolayısıyla bazı kinaye örnekleri tariz, edeb-i kelâm, asalet, örtmece, güzel adlandırma (euphemism) gibi adlarla anılan sanatlar içinde kullanılır.” (Coşkun, 2010:93)

Her iki sanatın ortak noktası dilbilimsel olarak güzel adlandırma, dolaylama olmasıdır. Her ikisinde de nahoş olan durumları daha güzel göstermek için kullanılan sanatlardır. Amaç güzel adlandırma, güzel gösterme ya da utanç verecek veya kaba durumları kabalığı hafifletme, yüz kızartıcı durumları da başka yollardan anlatarak zararsız bir ifade haline getirmektir. İki sanatta da gerçek anlamın ve benzetme amacının dışında bir

amaç vardır. İnsanlara bazı olay veya durumları daha iyi, güzel, yumuşak, nazik vb. göstermektir.

I.1.10. Allusion:

“Allusion edebî bir eser ya da parçaya veya tarihi bir olay yer ya da kişiyi açık bir tanımlama olmadan geçici bir referans olarak kullanmadır.” (Abrams-Harpman,2012:12)

‘*T.S Eliot’un The Wast Land’ (1922) satırlarından makyaj masasında bir kadın*

The Chair she sat in, like a burnished throne,

Glowed on the marble,”

Yani:

“Oturduğu sandalye yaldızlı bir taht gibi,

Mermer üzerinde parlıyordu.”

Allusion’lar açıkça ifade edilmediğinden dolayı yazar ve okuyucu arasında paylaşılan bir bilgi geçişidir. Çoğu edebî eserlerde allusions yazıldığı dönemdeki eğitimli okuyucular tarafından fark edilme amacıyla kullanılır. Fakat bazıları özel bir grubun fark edilmesi için yazılır. Joyce, Pound ve Eliot eserlerinde yazarların bilgi ve deneyimlerinden kaynaklı özel Allusion’lar vardır. Bunları da bu yazarları çok yakından tanıyan kişilerin fark edebileceği türdendir. Genelde özel hayatlarını ilgilendiren durumlar üzerine ‘allusion’ ları vardır.

I.1.10.1 Telmih

“Söz arasında herkesçe bilinen geçmişteki bir olaya, ünlü bir kişiye bir inanca ya da yaygın bir atasözünde işaret etmek, onu anımsatmaktır. Telmih denilen şey uzun

uzadıya açıklanamaz, bir iki sözcükle anımsatılır. Örneğin, Yunus Emre'nin bir ilahisinde şu dörtlüğünde

“Gökyüzünde İsa ile
Tûr dağında Mûsâ
Elinde ki asâ ile
Çağırayım Mevlam seni”

“Birinci dizede ‘Hz İsa’nın göğe çıktığı inancına, ikinci dizede ‘Hz Musa’nın Tûr-ı Sînâ dağında tanrı ile konuşması olayına ve üçüncü dizede de yine ‘Hz Musa’nın yere atınca yılan olan asasıyla gösterdiği mucizelere’ telmih vardır.” (Dilçin,2009:461)

Her iki sanatta da geçmişteki bir olaya, bilgiye ya da herkesin bildiği bir duruma olayın tamamını çağrıştıracak bir kelime kullanarak gönderme yapılmaktadır. Böylece geçici bir referans elde etmek amaçlanır. Uzun uzun anlatmaktan ziyade ona işaret etmek onu kısaca anımsatmak hedeflenir. Birtakım semboller kullanılarak olaylara işaret edilir. Böylece esas maksat elde edilmiş olur. Dilbilimsel karşılıkları göndermedir. Gönderme bir nevi adres göstermedir. Her iki sanatta birbirinin tam karşılığıdır.

I.1.11. Allegory

“Allegory düzyazı veya şiirdeki hikâyedeki olaylarda, olayı yapan kişileri ve olayın geçtiği yerleri ilk anlamın edebî karşılığını ve aynı zamanda anlamlandırmada yakın ya da ikinci anlamı vermek için yazarın tasarısıdır. Anlamı sembollerle ifade etmektir. Fakat bu semboller, anlamı betimlemeler kullanarak kelimelerden daha iyi vermektedir.” (Abrams-Harpman,2012:7)

“İki türü vardır” (Abrams-Harpman,2012:7)

Tarihi ve politik allegory: Bu türlerde karakterler ve olaylar günümüze göre edebî olarak betimlenir.

İkinci türünde ise karakter türleri ruhsal durumlar yaşam tarzları değerler, zaafılar fikirler gibi soyut durumları kişileştirme amaçlı kullanılan allegory'dir.

I.1.11.1 Sembolizm

Sembolizm ya da simgecilik, en genel anlamıyla farklı anlamlara gelen ya da farklı öğeleri simgeleyen çeşitli sembollerin kullanımınıdır. Sembolizme sanatta, özellikle resim, müzik ve edebiyat alanlarında rastlanır.

GÖK ÖYLE MAVİ

Gök öyle mavi, öyle durgun,
Damlar üzerinde!

Yeşil bir dal sallanadursun,
Damlar üzerinde.
Ürpertip gökyüzünü birden,
Bir çan tın tın eder

Bir kuştur şu ağaçta öten
Türküsünü söyler
İşte hayat! Aç gözünü gör,
Bak ne kadar sade.

Her günkü sakın gürültüdür
Şehirden gelmekte.
Ey sen ki durmadan ağlarsın,
Döversin dizini,

Gel söyle bakalım ne yaptın,

N'ettin gençliğini?

Paul Verlaine, (Çev. Cahit Sıtkı Tarancı)

Allegory sanatının iki türü vardır. Tarihsel ve politik allegory. Politik allegory de fikirlerin sembolize edilmesi için kişileştirme kullanılır. Fikirleri sembolize etmek için ‘fikir’ terimini kişi olarak hikâyeleştirmektedir. Örneğin: Hristiyan doktrinlerini anlatmak için Hristiyan isimli bir kişi seçilmiştir. Kişi aslında Hristiyan kurtuluş kurallarını temsil etmektedir.

Aynı zamanda Allegory temsili istiare ile de eşleştirilmiştir.

“Tafsilî İstiare ve Alegori: İstiare bir cümle veya beytin değil de bir parça veya eserin anlatım tarzı olursa, tafsilî istiare ve ya alegori seviyesine yükselir. Tanzimat’tan sonra bu anlatım tarzına temsili istiare adı verilmiştir. Reşid’in temsili istiare tanımı şöyledir: “Eğer istiâre-i mütevâliye bir şi’rin tamamını müfid olursa mecaz-ı mürekkebe ‘istiare-i temsiliyye namını alır.” (Coşkun 2010:78).

“Bir olay nasihat, dilek ve ya düşünceyi, başka varlıklar vasıtasıyla ve onlara ait özelliklerle ‘boyayarak’ anlatan eserlere alegori denir. Falb ve parabl, alegori çeşitleridir. Allegorik ve ya istiareli anlatımdan maksat, konuyu görsel canlı ve etkili bir şekilde anlatmaktır. Allegorik anlatım tarzı bazen toplumun tepki duyacağı bir konuyu kapalı bir şekilde anlatmak için tercih edilir.” (Coşkun 2010:79)

II. BÖLÜM

II. ANLAMLA İLGİLİ SANATLAR

“Bir sözcüğün ya da birbiriyle anlam ilişkisi bulunan sözcüklerin gerçek anlamlarıyla yapılan sanatlar bu bölüme girer. Bu bölüm içinde bir duygu ve düşünceyi nükteli bir biçimde söyleme temeline dayanan sanatlarda vardır.” (Dilçin,2009:421)

“Bir kavramın kendisiyle herhangi bir bakımdan ilişkili olduğu başka bir kavramın adıyla ifade edilmesine mecaz veya aktarma adı verilir. Mecaz için aktarma kelimesi uygun düşmektedir. Zira mecaz bir kavramın adının ve belli bir özelliğinin başka bir kavrama aktarılması veya başka bir kavram için geçici olarak kullanılması sanatıdır. Mecaz örneklerine farklı bakış açılarıyla aklî, lügavî, şer’î ve örfî mecaz gibi adlar verilmiştir. Bir kelimenin lügat anlamının dışında başka bir kavramın yerine kullanılmasına lügavi mecaz denilmiştir. Mesela gül ve ay gibi kelimelerin insan ve yüz gibi farklı kavramların yerine kullanılmasına lügavi mecaz denir. Bir fiili asıl failin dışında, sebep, zaman, mekân vs. bakımından ilgili olduğu başka bir faile isnat etmeye aklî mecaz adı verilmiştir. Mecazlar kullanım alanlarına göre de isimlendirilmişlerdir. Örfî veya geleneğe göre mecazi bir anlam kazanan kelimeye örfî mecaz, dini konularda mecazî bir anlam yüklenen kelimeye de şer’î mecaz denmiştir. Mesela, temel anlamı dua olan salât kelimesinin namaz anlamında kullanılmasına şer’î mecaza örnek olarak verilmiştir (A.Cevdet 1299:122).” (Coşkun, 2010:42)

II.1. Denotation

“Edebiyattaki geniş kullanımında denotation bir kelimenin ilk anlamı ve ilk referansı onun genelde duyguları belirteçleri ya da ikinci anlamını ima etmesidir.” (Abrams-Harpman, 2012:63)

Denotation bir kelimenin kendi anlamı dışında farklı sözlük anlamlarının da beraber kullanılması sanatıdır.

Yuva, genelde ev yani insanların yaşadığı yer anlamına gelir fakat yuva daha sıcak daha özel ve samimi olduğu için emlakçılar genelde ilanlarında “ev” yerine “yuva” kelimesini kullanırlar.

II.1.1 Tevriye

“İki ya da ikiden artık anlamı olan bir sözcüğü bir dize ya da beyit içinde yakın anlamını söyleyip uzak anlamını kastetmektir.

Bir bûse mi bir gül mü verirsin dedi gönlüm

Bir nim tebessümle o âfet gülü verdi.”(Dilçin,2009:427-429)

II.1.2.Eşadlı ve Çokadlı Öğelerden Yararlanma-Tevriye

“Bilindiği gibi her dilde eşadlı(Fr.homonyme) adı verilen sözcükler vardır.Örneğin Türkçedeki dolu(boş’un karşıtı) ve dolu’ yağan buz taneleri’;ben(kişi gösterin adıl) ve ben’(derideki ufak benek)...gibi.Kimi dillerde eşsesli (Fr.homophone) ve eşyazılımlı (Fr.homographe) olmak üzere iki türü bulunan bu sözcükler Türkçede en eski ürünlerimizde yüz (surat) ve yüz ‘100’ sayısı; taş ve taş ‘dış’ gibi örnekleriyle görülmekte, ancak dilimizdeki bu tür öğeler hem eşsesli hem de eş yazılımlı niteliği taşımaktadır. Çokanlamlılık ise daha önce değindiğimiz gibi özellikle aktarmalar

yoluyla sözcüklerin göndergesel anlamlarına yeni yan anlamların eklenmesiyle oluşur ki dünyanın her dilinde görülen güçlü bir eğilimin tanığıdır.” (Aksan,1995:110)

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi şiir dilinde az söz ile zengin anlamların oluşturulması esastır. Bu nedenle şairler doğal bir eğilim olarak dildeki eşadlı ve çokanlamlı kelimeleri kullanarak sözlerinde daha zengin bir anlatım sağlama yoluna gitmektedir.

Yukarıdaki tanımlara bakıldığında bu iki sanat birbirinin tam karşılığıdır. Esas amaç birden fazla anlamı olan sözcüklerde anlamlardan yakın olanı ifade edip uzak anlamını kastetmektir. Bununla anlam zenginliği oluşturulmaya çalışılır. Anlam sayısı arttıkça ifade gücü de artar.

Menderes Coşkun Sözü'nün Büyüsü Edebî Sanatlar kitabında tevriye için şunları yazmaktadır:

“Tevriye söze güzellik katan, onun anlamını zenginleştiren en önemli sanatlardan birisidir. Tevriye, Arapça “verâ” kökünden türetilmiştir. Verâ geri arka öte; tevriye de gizlemek, saklamak anlamlarındadır. Tevriyenin batı retoriğindeki karşılığı “pun” dur. “Pun” kelime oyunu sanatları içerisinde yer almaktadır. Edebî terim olarak tevriye, yakın ve uzak iki anlamı olan bir kelimenin yakın anlamını söyleyip uzak anlamının kastedilmesi şeklinde tanımlanmıştır.(Coşkun,2010:102)

Yukarıdaki açıklamalara dayanarak kanaatimce ,tevriye sanatının karşılığı Menderes Coşkun'un ifade ettiği gibi pun sanatı değil de denotation sanatıdır.Pun sanatını ilerleyen kısımda belâgatta ki başka bir sanatla birebir uyumundan bahsettim.

II.2. Allusion:

“Allusion edebî bir eser ya da parçaya veya tarihi bir olay yer ya da kişiyi açık bir tanımlama olmadan geçici bir referans olarak kullanmadır.” (Abrams-Harpman, 2012:12)

“T.S Eliot'un The Wast Land' (1922) satırlarından makyaj masasında bir kadın

The Chair she sat in, like a burnished throne,

Glowed on the marble, ’

Oturduğu sandalye yaldızlı bir taht gibi

Mermer üzerinde parlıyordu.

Allusion’lar açıkça ifade edilmediğinden dolayı yazar ve okuyucu arasında paylaşılan bir bilgi geçişidir. Çoğu edebî eserlerde allusions yazıldığı dönemdeki eğitimli okuyucular tarafından fark edilme amacıyla kullanılır. Fakat bazıları özel bir grubun fark edilmesi için yazılır. Joyce, Pound ve Eliot eserlerinde yazarların bilgi ve deneyimlerinden kaynaklı özel allusionlar vardır. Bunları da bu yazarları çok yakından tanıyan kişilerin fark edebileceği türdendir. Genelde özel hayatlarını ilgilendiren durumlar üzerine ‘allusion’ ları vardır.

II.2.1. Telmih

“Söz arasında herkesçe bilinen geçmişteki bir olaya, ünlü bir kişiye bir inanca ya da yaygın bir atasözünde işaret etmek, onu anımsatmaktır. Telmih denilen şey uzun uzadıya açıklanamaz, bir iki sözcükle anımsatılır. Örneğin, Yunus Emre’nin bir ilahisinde şu dörtlüğünde:

“Gökyüzünde İsa ile

Tûr dağında Mûsâ ile

Elinde ki asâ ile

Çağırayım Mevlam seni”

“Birinci dizede ‘Hz İsa ’nın göğe çıktığı inancına, ikinci dizede ‘Hz Musa ’nın Tûr-ı Sînâ dağında tanrı ile konuşması olayına ve üçüncü dizede de yine ‘Hz Musa ’nın yere atınca yılan olan asasıyla gösterdiği mucizelere’ telmih vardır.” (Dilçin, 2009:461)

Her iki sanatta da geçmişteki bir olaya, bilgiye ya da herkesin bildiği bir duruma olayın tamamını çağrıştıracak bir kelime kullanarak gönderme yapılmaktadır. Böylece geçici bir referans elde etmek amaçlanır. Uzun uzun anlatmaktan ziyade ona işaret etmek onu kısaca anımsatmak hedeflenir. Birtakım semboller kullanılarak olaylara işaret edilir. Böylece esas maksat elde edilmiş olur. Dilbilimsel karşılıkları göndermedir. Gönderme bir nevi adres göstermedir. Her iki sanatta birbirinin tam karşılığıdır.

II.3. Anaphora :

“Bir kelimenin ya da ifadenin her bir cümle dizinde, paragraflar da ya da dizelerin başında açıkça tekrarıdır.” (Abrams-Harpman, 2012:345)

“I'm not afraid to die.

I'm not afraid to live.

I'm not afraid to fail.

I'm not afraid to succeed.

I'm not afraid to fall in love.

I'm not afraid to be alone.

I'm just afraid I might have to stop talking about myself for five minutes.

- Kinky Friedman, When the Cat's Away” (Kılıçarslan, 2009:36)²

II.3.1 Tekrir

“Sözün etkisini güçlendirmek amacıyla, anlamın yoğunlaştığı sözcük ya da sözcük öbeğini art arda yinelemektedir.

Diğer bir tanım ise:

Anlatımın etkisini güçlendirmek için bir sözcüğü ya da sözcük grubunu art arda tekrarlamaya tekrar denir

² İrem Kılıçarslan ,Ders Notları

Canı için kim ki cananın sever canın sever Canı kim cananı için sevse cananın sever
(Dilçin, 2009: 452).

Aruzun fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün kalıbıyla yazılmış olan bu harika beyitte “can ve canan” sözcükleri altı defa kullanılmış, ayrıca “sevmek” fiili dört defa yinelenmiş, “için ve kim” sözcükleri de ikişer defa metinde yer almıştır. Kalıba uygunluk, kafiye ve rediflerin mükemmelliği, aliterasyon ve asonans güzelliği bir yana, bu beyit gerçek sevginin ne olduğunu çok güzel ifade etmektedir. Şiirde biçim ve içerik mükemmelliği denince aklımıza ilk gelen örnek budur.

II.3.1.2.Şiir Dilinde Ses Yinelemeleri ve Sıklıkları

“Şiir dilinde önemli bir yer alan müzik öğelerinden birinin ses yinelemeleri olduğunu, uyağında bir tür ses yinelemesi sayılabileceğini burada anımsatmak istiyoruz. Ses yinelemelerinin ve öteki yinelemelerin deyimlerde, atasözlerinde, kalıp sözlerde de görülmesi, kuşkusuz bunların, sözleri ve metinleri hatırd tutabilme, kalıcılık olanağı sağlama ve oluşturduğu melodi nedeniyle insana zevk verme gibi özelliklerinden kaynaklanmaktadır.”(Aksan,1995:205)

“Aliterasyon Türk şiiri incelemelerinde genellikle ‘aynı dize içinde belli seslerin yinelenmesi’ olarak anlaşılmaktadır. Halk şiirinden servet-i fünun akımına, oradan yeni şiire değin her dönem ve türde bu ses yinelenmesine başvurulduğu görülür. Fuzûli'nin beytinde 'n' sesi 9, 'm' sesi 8 kez geçmektedir.

“Beni candan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı?

Felekler yandı âhımda murâdım şem'i yanmaz mı?’’(Aksan,1995:206)

Ses yinelenmeleri bahsinde değinilmesi gereken bir konu da divan edebiyatında bu konu ile ilgili sanatlardır. Bunlardan bir tanesi ‘tekrir’ sanatıdır.

Tekrir bir veya birden fazla kelimenin mısra, beyit veya şiir içerisinde aynı anlamda tekrarlanması ve anlamın pekiştirilerek âhenkli bir anlatım oluşturulması sanatıdır.

Her iki sanatta da anlamı güçlendirmek için belli kelimelerin belli yerlerde şiir veya düzyazı içerisinde tekrar edilmesi söz konusudur. Birbirlerini karşılayabilmektedirler. Bu sözcük veya ses tekrarlarıyla anlatımı güçlendirmek ve pekiştirmek amacı güdülmektedir. Ayrıca bu tekrarlar sayesinde belli bir ahenk oluşturulmuş olur. Ses ve söz tekrarları anlatıma akıcılık ve kolaylık kazandırır. Okuyucu için bu husus çok önemlidir. Çünkü bir metnin okunabilirliğinde akıcılık ön planda tutulur.

Dilbilimsel karşılığı ön yinelemedir. Ön yineleme: “Bir kelime veya kelime gurubunun bir metinde mısra ve cümle başlarında tekrar edilmesine ön yineleme denir.” (Coşkun,2010:271)

II.4. Overstatement/ Hyperbole:

“Mübalâğa gerçeği ya da olasılığı aşırı derecede abartma ya da cesurca abartıdır.” (Abrams-Harpman,2012:166)

Mübalâğa komik ciddi ya da mecazi anlamlarda kullanılabilir.

17.yüzyılın en ünlü örneklerinden Ben Jonson’ın cesurca eşine abartılı ifadelerin den birini örnek verelim. “Drink to me only with thine eyes.”

“Gözlerinle iç beni” Lago’nun Otello hakkında söyledikleri şöyledir:

*‘Not poppy nor mandragora
Nor all the drowsy syrups of the world
Shall ever medicine thee to that sweet sleep
Which thou ow’dst yesterday.’*

(III.iii.330Off.) (Abrams-Harpman,2012:166)

Şiire genel bir bakışla baktığımızda:

“Ne haşhaş ne adamotu(yenildiğinde sarhoşluk verir)

Ne de dünyanın en uykulu şurupları

Senin dün uyuduğun

Tatlı uykuya ilaç olabilir.”

Burada dünkü uykunun hiçbir etkenle tekrar uyunmayacağını abartarak göstermektedir.

Mecazi abartmaya da en uygun örnek Andrew Marvell’in şiiri ‘To His Coy Mistress’

‘Utangaç Sevgilime’ şiiri verilebilir.

Şiir baştan sona abartıyla doludur. Birkaç mısrasını inceleyelim:

“To His Coy Mistress

By Andrew Marvell

Had we but world enough and time

This coyness, lady, were no crime.

We would sit down and think which way

To walk, and pass our long love’s day;

Thou by the Indian Ganges’ side

Shouldst rubies find; I by the tide

Of Humber would complain. I would

Love you ten years before the flood;

And you should. If you please, refuse,

Till the consersion of the jews

My vegetable love should grow”

... (Sylvan,vd.,2008:707)

Bu şiirde utangaç sevgilisini seldom(Nuh Tufanı) on yıl öncesinde bile sevdiğini, oturup aşk yaşamının günah olmadığını söylüyor. Yukarıdaki son satırda ise ‘Benim sebze aşkım büyümeli’ derken de mecazi ifadelerle rastlanmaktadır.

Mübalağanın iki alt türü daha vardır. Bunlar’ Litotes ve Meisos’dur.

II.4.1. Litotes –Meiosis

Litotes: “Olayın zıttını olumsuzlaştırarak olumlu bir ifade çıkartmaktır.” (Abrams-Harpman,2012:167) Var olan değeri arttırma çabasıdır.

O dünyanın en zeki adamı derken onun aptal olduğu hâlde abartılmasıdır.

Meiosis (Azaltma): “Değerini öneminin gerçekte olduğundan ya da olduğu düşünülenden kasıtlı olarak çok daha az göstermektir.” (Abrams-Harpman,2012:167)

Mark Twain’in kendi ile ilgili komik ifadesi bu duruma bir örnektir. “The reports of my death are greatly exaggerated.” “Ölümümle ilgili yazılanlar inanılmaz abartılmıştır.” diyerek kendi değerini ölmeden olduğundan az göstermek istemiştir.

II.4.2. Mübalağa

“Bir sözün etkisini güçlendirmek amacıyla bir şeyi ya olmayacağı bir biçimde anlatmak ya da olduğundan pek çok ve pek az göstermektir. Ancak bu aşırı anlatma soğuk olmamalı, nükteli ve zarif olmalıdır. Divan şairlerinin daha çok mehdiye fahriye ve hicviyelere de başvurdukları bir sanattır. Eskiler bir şairin hayalinin genişliğini ve gücünü göstermesi bakımından mübalağa sanatına çok önem vermişlerdir. Aşırılığın derecesine göre mübalağa sanatı tebliğ iğrak ve guliiv adlarıyla üçe ayrılır.” (Dilçin,2009.447)

“Şikest etmez hababın etse cevlan ruy-i deryayı

Dokunsa berk-ı na’li nerm ederken seng-i hârâyı”

(Nef-i)

Mübalağa söyleyişteki aşırılığın derecesine göre üç çeşide ayrılır.

Bu bölüm Eski Türk Edebiyatı El Kitabı (2011) Sayfa:287'den aktarılmıştır.

a) Tebliğ Derecesinde Mübalağa: Akla uygun ve gerçekleşebilir nitelikte olan mübalağalardır.

Örnek: “Ülke, adaletin süsleyicisi ile süslenir. Sultanlık yaradışının (iyi huyunun) süsüyle güzellik ve alımlılık bulur.”

Nef’î, Sultan Ahmed’in adaletiyle ülkeyi süslediğini, güzel ahlakıyla saltanatı donattığını söyleyerek, tebliğ derecesinde mübalağa yapıyor.

b) İdrak Derecesinde Mübalağa: Akla uygun yatkın gibi görünen ancak gerçekleşmesi neredeyse imkânsız olan mübalağadır.

“Âh eylerim sadâ-yı bülend ile her seher

Halk uyanıp sanır ki müezzin ezan verir”

Sürûrî

“Her seher yüksek sesle öyle bir âh çekerim ki, halk uyanıp müezzin ezan okuyor sanır.”

Divan şiiri geleneğine göre aşığın âhı öyle güçlüdür ki halkı uyandırabilir. Ancak uyanan insanların bu feryadı, ezan sanmaları iğrak derecesinde mübalağadır.

c) Guliv Derecesinde Mübalağa: Mübalağanın âdetçe ve akılcıca mümkün olmamasıdır.

“Bürüdet öyle ki buzlanmasın deyü lâyık

Konulsa penbeye yâkût-pâvereş ahker”

Nedîm

“Soğukluk öyle ki, ateş buzlanmasın diye, yakut parçası gibi pamuğa konulsa değer.”

Burada da Nedim, “İnsanın donmasını diye ateşi, yakut parçası gibi pamuklar içine saklayacağı geliyor” diyerek gülüm yapmıştır; zira ‘ateşin donması, ateşin pamuklar içinde saklanması’ düşüncesi akılca da âdetçe de imkansızdır (Soysal,1998:71).

Her iki sanatta da amaç bir durumu, kişiyi veya olayı olduğundan daha aşağıda ya da daha yukarıda göstermektir. Bu yolla insanlara olayın veya durumun ne kadar büyük veya küçük olduğunu göstererek onlar üzerinde daha derin bir etki bırakmak amaçlanır. Böylece sözün tesir gücü artırılmış olur. Meram daha iyi ifade edilmiş olur. Batı retoriğinde hyberbole yani mübalağanın iki alt ögesi bulunur. Litotes ve meiosis. Bu sanatların belâgatteki karşılıkları ise ifrat ve tefrittir. Belâgatteki mübalağanın ise yukarıda açıklandığı gibi üç türü vardır. Bu alt başlıkların ise Batı retoriğinde karşılıkları yoktur.

II.5. Litotes –Meiosis

“Litotes: Olayın zıddını olumsuzlaştırarak olumlu bir ifade çıkartmaktır.” (Abrams-Harpman,2012:167)

O dünyanın en zeki adamı derken onun aptal olduğu belirtmektir.

“Meiosis (Azaltma): Değerini öneminin gerçekte olduğundan ya da olduğu düşünülenenden kasıtlı olarak çok daha az göstermektir.” (Abrams-Harpman,2012:167)

Mark Twain’in kendi ile ilgili komik ifadesi bu duruma bir örnektir. ‘The reports of my death are greatly exaggerated.’ ‘Ölümümle ilgili yazılanlar inanılmaz abartılmıştır.’ diyerek kendi değerini ölmeden olduğundan az göstermek istemiştir.

Aynı zamanda bu iki sanat mübalağanın alt dallarıdır. Bir şeyin değerinin kasıtlı azaltması hem tefrit olarak hem de abartıldığından dolayı mübalağa olarak değerlendirilir.

II.5.1. İfrat-Tefrit

İfrat:

“Mübalağa, bir konu ve ya kavramı herhangi bir bakımdan olduğundan daha fazla göstermek suretiyle yapılmışa ifrat adını alır. ‘Fart’ kökünden türetilen ifrat, ‘aşırı gitme, pek ileri varma’ anlamındadır (Develioğlu 1986:492). Bir kavram olduğundan daha önemli veya daha üstün kavramlarla adlandırılırsa ifrat sanatı meydana gelir.” (Coşkun,2010:161)

Tefrit:

“Bir konu veya kavramı olduğundan daha az, daha önemsiz göstermeye tefrit denir. Fakat kökünden türetilen tefrit, ‘tersine aşırılık, ihmal etme, göz ardı etme’ anlamındadır. (Develioğlu 1986:1268). Litotes bazen olumsuzluk bildiren ek ve edatlarla yapılır. Herhangi bir özellik bakımından çok iyi olan bir şey için ‘çok kötü değil’ şeklinde ifadeler kullanıldığı zaman bu sanat ortaya çıkar. Mesela Ahmet Hamdi Tanpınar’ın tahlil ve ifade yeteneği çok kötü değil.’ cümlesinde tefrit sanatı vardır. Dünya ulûmı deftere sığmaz egerçi kim, Aşkun kitabına göre ol bir sebak degül (Necati)” (Coşkun,2010:161)

Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü gibi tanımlar birbirleriyle birebir örtüşmektedir. Her iki grupta mübalağanın alt dallarıdır. Mübalağanın iki ucunu ifade ederek daha az veya daha çok gösterme çabası hakimdir. Bu noktada her iki edebî sanat grubu birbirlerini tam karşılamaktadır. Dilbilimsel olarak karşılıkları arıksayıştır. Arıksayış güçlü olan bir durumu ifade ederken onun zıddının ya da olumsuzunun kullanılmasıdır.

II.6. Oxymoron

“Paradoksal söyleyişte normal kullanımında zıt olan iki terimi beraber kullanıyorsa buna oxymoron denir.” (Abrams-Harpman,2012:267). Sözleri ters anlam kullanarak güçlendirme sanatıdır. Birkaç örnek verelim.

“John Milton *Paradise Lost*’ da (III,380) Tanrı’nın görüntüsünü tasviri: ‘*Dark with excessive bright thy skirts appear*’ ‘Aşırı aydınlıktaki etekleri görünen karanlık’ Elizabeth’in aşkını ‘*pleasing pains*’ Hoş acı” (Abrams-Harpman,2012:267) olarak tasvir etmeside bir diğer örnektir.

II.6.1. Tezat (Karşıtlık)

“İki düşünce, duygu ve hayal arasında birbirine karşıt olan nitelikleri ve benzerlikleri bir arada söylemektir. Bir şeyin birbirine karşıt görünen özelliklerini bulup çıkarmak da tezat sanatına girer. Yoksa soğuk - sıcak, kuru - yaş, uzun - kısa, büyük - küçük, gece - gündüz gibi dilbilgisi bakımından karşıt olan sözcükleri arka arkaya sıralamak tezada örnek değildir. Örneğin, aşağıdaki beyitte ‘ab’ ve ‘ateş’ karşıt sözcüklerdir. Fakat bu iki şeyin aşkın gözünde birleşmiş gibi gösterilmesi tezattır.

Çeşm-i âşıkta imtizâc etmiş

Âb u ateş olup beraber dost” (Dilçin,2009:449)

II.6.1.1. Kavram Karşıtlığından Yararlanma -Tezat Sanatı

Gerek Türk şiirinde gerekse dünya şiirinde başvuruları etkileyici anlatım öğelerinden biri kavram karşıtlığı sağlama yoluyla etkilemedir.

“Anadilini edinen insanın belleğinde bu dile ait göstergelerin hem dilbilgisi hem anlam açısından özelliklerinin yer ettiği üretimsel dilbilimde sözlük adı verilen bir birikimin olduğu genellikle kabul edilmektedir. Örneğin ‘simit’ göstergesini öğrenen bir Türk çocuğu - bir yandan kişisel gözlem ve deneyimleriyle, bir dünya bilgisi olarak bu nesnenin niteliklerini öğrenirken - zihninde yer alan sözlük içinde onun bir tür adı(cins isim) olduğuna ilişkin bilgiyi de edinmekte, onun örneğin yarın gibi bir belirteç olmadığını, ayrıca cansız, yenebilir bir nesneyi gösterdiğini öğrenmektedir. Öte yandan insan zihninde birbirine zıt kavramlar arasında da bir ilişki bulunduğunu görüyoruz.

Biz güzel'i düşünürken çirkin'i küçük'le büyük'ü, az'la çok'u, dar'la geniş'i kolaylıkla ilişkiye sokarız; bunları bir arada düşünürüz. Küçük büyük, aşağı yukarı, az çok gibi ikilemeleri sıkça kullanırız.” (Aksan, 1995;113)

Her şey zıddıyla bilinir. Zıtlıklar ifadelerin özellikle soyut ifadelerin hayal edilmesine, zihinde bir anlam oluşturulmasına yardım eder. Dilde bahsettiğimiz karşıtlıkların kullanılması, okuyan /dinleyende anlatılan duygu ve düşüncelerin daha somut ve yoğun bir şekilde hissedilmesine olanak sağlamaktadır. Kültürümüzün ve hayat anlayışımızın en kısa ifadeleri olan atasözlerinde de bu durum göze çarpmaktadır: "Tok, açın hâinden anlamaz. Akıllı düşman, akılsız dosttan iyidir."

Her iki sanatta da zıtlıklardan faydalanılmaktadır. Her kavramın anlaşılma imkânı zıddının varlığıyla mümkündür. Bu nedenle bir kavramı daha iyi ifade etmek istediğimizde onun zıddını öne süreriz. İşte bu noktada her iki sanat ortaya çıkar. Dilbilimsel olarak açıklaması yukarıda verilmiştir. Kavram karşıtlığından yararlanma sanatlarıdır. Hem retorikte ki oxymoron hem belâgatteki tezat sanatı birbirini tam karşılamaktadır.

II.7. Rhetorical-Question-Hypophora:

“Retorik soru bilgi vermek ya da cevap vermek için değil de direk anlamdan daha güçlü bir ifade ye ulaşmak için dilbilgisi formunda olan bir soru cümlesidir.” (Abrams-Harpman,2012:347)

“Thunder and lightning

Enter three WITCHES.

First Witch

When shall we three meet again?

In thunder, lightning, or in rain?

Second Witch

When the hurlyburly's done,

When the battle's lost and won.

Third Witch

That will be ere the set of sun.

First Witch

Where the place?

Second Witch

Upon the heath.

Third Witch

There to meet with Macbeth.

First Witch

I come, Graymalkin!

Second Witch

Paddock calls.

Third Witch

Anon.

ALL

Fair is foul, and foul is fair:

Hover through the fog and filthy air."

Exeunt. (Macbeth'ten alıntıdır.)

Burada üç cadının konuşmasıyla oyun başlar. Cadılar sorular sorarak dikkati çeker ve oyunu izleyenlerde merak uyandırır.

İlk Dizelerde:

“Bizler tekrar buluşalım mı?

Yağmurda mı gök gürültüsünde mi şimşek çakmasında mı?”

Diyerek konuşmalarına devam ederler.

II.7.1. İstifham

“Bir şeyi öğrenmek ve cevap almak maksadıyla muhatabına soru sormak sanat değildir. Ancak ifadeyi güzelleştirmek, bir fikri vurgulamak, söze nezaket, doğallık ve içtenlik katmak, dikkat çekmek, bir fikrin muhatap tarafından düşünülmesini ve kabul edilmesini sağlamak gibi sebeplerle soru sormak bir sanattır. Bu sanata istifham veya taaccüp adı verilmiştir.(Bk.A. Nazif 1306:27).İstifhamı batı retoriğinde rhetorical question, interrogation, erotema gibi kelimeler karşılamaktadır. Bunların içinde rhetorical question ön plana çıkmıştır.”(Coşkun, 2010:195)

Her iki sanatta birbirini tam karşılamaktadır. Dilbilimsel olarak karşılığı sözbilimsel sorudur.

“Sözbilimsel sorular bir konuyu sorgulamayan, seslenen kitlenin zaten inanmış olduğu gerçekliği değerlendiren ya da karşı taraftan onay beklentisi içinde yapılan hamlelerdir. Bu hamleler aracılığıyla, bir düşünce ya da bakış açısını geliştirme, bir düşünceyi savunma, bir düşünce ya da rakibe saldırma ya da tartışmayı sonuca bağlama gibi birçok söz eylem gerçekleştirilebilir (Ilie 1994:93).Bu soruların temel amacı seslenen kitlenin bu sorular aracılığıyla çıkarımda bulunmasını sağlamaktır, böylece dayanak noktasına ilişkin verilen savlar dinleyicinin zihninde güçlenecek ve seslenen kitlenin konuşucunun bakış açısını benimsemesi kolaylaşabilecektir.”

II.8. Zeugma:

“Bir tek kelimenin aynı önem ve görevi taşıyarak, dilbilgisi bakımından aynı iki veya daha fazla kelimenin yerine kullanılması olarak ifade edilir.” (Abrams-Harpman, 2012:347)

Edebî sanatların ustası olarak bilinen Pope’dan örnek verelim.

“Or stain her honour or her new brocade.” (Abrams-Harpman,2012:347)

Çevirisine baktığımızda:

“Onun onurunu ya da ipekli kumaşını lekelemek” şeklindedir. Burada “lekelemek” kelimesi hem kumaş için hem de onur için kullanılmıştır.

Zeugma'nın iki çeşidi vardır:

Birincisi: Her iki durumu kavrayan kelime fiildir.

İkincisi: Her iki durumu kavrayan kelime isimdir.

Fiilin durumuna göre;

Prozeugma: Başlangıçta olması

Hypozeugma: Sonunda olması

Epizeugma: Başlangıçta veya sonunda olması

Mesozeugma or synzeugma: Ortada olması.

İsmin durumuna göre;

Diazeugma: Tek bir öznenin birden fazla fiili kapsamı

Hypozeugma: Her cümlenin kendi fiiline sahip olması şeklindedir.

II.8.1 Sahr-i Helal

“Bir sözcük ya da sözcük öbeği hem ondan önceki sözlerin sonunda, hem de ondan sonraki sözlerin başında anlamlı olacak biçimde kullanma. Örneğin,

‘Karalar giymiş meh-i tabân gibi ol serv-i naz

Mülk-i efrengin meğer kim hüsn içinde şahıdır.’

(Avnî)” (Dilçin,2009:445)

Her iki sanatta birbirinin tam karşılığıdır. Bir sözcüğün bir veya birden fazla kelime anlamı yerine kullanılmasıdır. Genelde kelimenin bir anlamı edebî diğer anlamı ise

mecazdır. Bu sanatla az sözle çok mana ifade etmek hedeflenir. Ayrıca maksadın hâsıl olması, meramın ifadesi kolaylaşır. Dilbilimsel anlamı kapsamadır. Kapsama “Bir kelime veya sözü, ifade içinde en az iki farklı kavram için kullanmaya kapsama denir.” (Coşkun,2010:317).

II.9. Climax

“Önemin giderek artmasıdır.” (Abrams-Harpman,2012:25)

Birbirine benzer durumlarda kelimeleri cümleleri önemini arttırmak için sıraya koymaktır. Bir oyunda romanda kısa öyküde ya da bir şiiri anlatırken olayların en yoğun duruma ulaştığı andır, bundan sonra olaylar çözülür.

“It consoled him here

To attend upon the orphan and perform

The Office of a nurse to his young child

Which after a short time by some mistake

Or indiscretion of the Father, died.”

Çevirisine bakıldığında ölüme giderken yaşanan dram adım adım anlatılmaktadır.

II.9.1. Tedric

“Herhangi bir konuda anlam bakımından birbiriyle ilişkili sözleri maksadı daha etkili kılabilmek için bir düzene göre sıralamaya tedric denir.(Bk.TDK 1948:65,Kaya 2003:154,Özünlü 2003:259) Tedric veya kertelemenin batı retoriğinde karşılığı ‘climax veya graduationdır (Levin19662:88-89)” (Coşkun,2010:223)

Örnek:

*“Sen ki, son ehl-i salibin kırarak savletini,
Şarkın en sevgili sultânı Salâhaddin'i,
Kılıç Arslan gibi iclâline ettin hayran...
Sen ki, İslâm'ı kuşatmış, boğuyorken hüsran,
O demir çemberi göğsünde kırıp parçaladın;
Sen ki, ruhunla beraber gezer ecrâmı adın;
Sen ki, a'sâra gömülse taşacaksın... Heyhât!
Sana gelmez bu ufuklar, seni almaz bu cihât...
Ey şehid oğlu şehid, isteme benden makber,
Sana âguşunu açmış duruyor Peygamber.*

Mehmet Akif Ersoy” (Coşkun,2010:224)

Her iki sanatta da olaylar bir sıraya göre önemi artarak ilerlemektedir. Tedric'in kelime anlamı derecelendirilmiştir. Tedric sanatının tanımında da bahsedildiği gibi olaylar derece derece artarak aktarılır. İki sanat birbirinin tam karşılığıdır. Dilbilimsel olarak karşılığı düğüm-tırmanmadır. Yani bir olayın, duygunun ya da durumun öneminin ya da bizde uyandırdığı hissin giderek artmasıdır.

II.10. Omission

“Üç türü vardır.” (//humanities.byu.edu)

a.Ellipsis

“İçerikte açıkça ima edilen kelime veya kelimelerin çıkartılması atlanması ihmal edilmesidir. Aşağıdaki örnekte Hamlet'in sözlerinden ‘go (gitmek)’ kelimesi eksiltilmiştir.” (//humanities.byu.edu)

“Example :

And he..... to England shall along with you”(//humanities.byu.edu)

Örnekte bir yer adı olarak İngiltere geçmektedir. Aynı zamanda ‘to’ edatından önce gelen fiiller düşünüldüğünde ve ‘to’dan sonra gelen yer ismine bakıldığında ‘go (gitmek)’ fiilinin çıkarıldığını görüyoruz.

b.Asyndeton

“Sıralı cümleler arasında ki bağlacın çıkarılmasıdır.”

Örnek:

The evening whispered perfume... the twilight warmed his eyes... the dancing melted her inhibitions... the second *burrito grande* spoiled his moment

c.Brachylogia

“Benzer kelimeler arasındaki bağlaçların kaldırılmasıdır.”

Example:

“...and that government of the people, by the people, for the people, shall not perish from the earth. Abraham Lincoln” (<http://rhetoric.byu.edu/figures/Groupings / Schemes>)

Yukarıdaki örnekte her virgül yerine ‘and’ yani ‘ve’ bağlacının konması gerekir. Fakat anlamı güçlendirmek, okuyucu sıkılmamak ve gereksiz tekrarlara girmemek için bağlaç kaldırılmıştır.

II.10.1. Kat

“Sözü etkisini arttırmak amacıyla arkası kendiliğinden anlaşılacağı ve susmanın söylenmekten etkili olacağı bir noktada kesmektir. Genellikle düz yazıda kullanılan bir sanattır. Nazımdan örnekler:

‘Ey mâder-i hicran-zede, ey hem-ser-i muğber;

Ey kimsesiz âvare çocuklar... Hele sizler,'

(Sis'ten-Tevfik Fikret)" (Dilçin,2009:459)

Her iki sanatta birbirinin tam karşılığıdır. Sözün etkisini arttırmak amacıyla eksiltmeye başvurulmasıdır. Omission'nun yukarıda görüldüğü gibi üç çeşidi vardır. Ellipsis türünde eksiltmeye başvurulur. Yani söylenmesi gereken bir kelimenin atlanmasıdır. Asyndeton türünde ifadeler arasında bağlaç düşürülmesi vardır. Yukarıda örnekte görüldüğü gibi 've' yerine virgül konmuştur. Brachylogia türünde ise kelimeler arasında bağlaç düşürülmesi vardır. Gerek kelime olsun gerek bağlaç olsun ihmal etme eksiltme durumu söz konusudur. Dilbilimsel olarak karşılığı eksiltidir. Eksilti: "İfadede kolayca anlaşılabilir olan bir kelime veya ibarenin söylenmemesine eksilti veya eksiltme denir.(TDK,1948:43) Bunun batı retoriğindeki karşılığı Ellipsis'tir." (Coşkun,2010:317)

II.11. Pun

"Pun (geleneksel belâgatçilerin paranomasia diye adlandırdıkları) seste aynı (sesteş) ya da seste aynı fakat anlam olarak kesin olarak farklı olan kelime oyunudur." (Abrams-Harpman,2012:325)

"Oscar Wilde'in komedisinin başlığının son kelimesi sesteş fakat anlam olarak birden fazla anlama gelen bir kelime seçilerek bu sanata iyi bir örnek olmuştur. 'The importance of Being Earnest(1985)' Yani Samimi-Ciddi olmanın önemi" (Abrams-Harpman,2012:325)

"Pun sanatının önemli bir türü de 'equivoque'dır. Equivoque iki farklı anlama sahip bir kelime ve ya ifadenin bir içerikte iki anlamının da içeriğe uygun olarak kullanılmasıdır." (Abrams-Harpman,2012:326)

Sheakspeare'in Cymbeline şarkısından bir örnek:

"Golden lads and girls all must

"Altın beyler-yamaklar ve kızlar hepiniz

As chimney sweepers,

Baca temizleyicisi olarak

Come to dust”

Paraya ya da toza gelmek zorundasınız”

Burada “lads” kelimesi hem “bey” hem de “yamak” anlamına gelmektedir.

“Dust” kelimesi ise hem “para” hem de “toz” anlamına gelmektedir.

“Şiir özenle seçilmiş iki sesteş kelime sayesinde iki farklı kesime hitap edebilmektedir.” (Abrams-Harpman,2012:326)

II.11.1. İham

“İki ya da ikiden artık anlamı olan bir sözcüğü bir dize ya da beyit içinde bütün anlamlarını kastederek kullanmaktır. Ancak beytin genel anlamıyla sözcüğün türlü anlamları arasında yakın bir ilgi kurmak gerekir. Tersine durumda iki anlamı olan bir sözcüğün bir anlamı beytin genel anlamına uyar, öteki anlamı uzaktan ya da dolaylı olarak ilgili olursa tevriye sanatı yapılmış olur. Ayrıca iham sanatını kinayeye de karıştırmamak lazım. Çünkü kinayedeki sözcüğün birkaç gerçek anlamı değil gerçek ve mecazlı anlamı bir arada kullanılır ve özellikle mecazlı anlatımı kastedilir.

“Her ne dem lutf eyleyip bezmi müşerref eylesen

Ehl-i bezm ayağına yüz sürmeğe âmâdedir.” (nefi)

“Bu beyitte ‘ayak’ sözcüğünde iham vardır. Çünkü ayak hem bacağın bilekten sonraki kısmı hem de ‘kadeh’ anlamına gelir. Bu iki anlam beytin genel anlamıyla sıkı sıkıya bağdaşmıştır.” (Dilçin, 2009:421)

Pun sanatının alt dalı olan Equivoque sanatı ile İham sanatı birebir uymaktadır. Tanım olarak birbiriyle birebir örtüşmektedirler. Pun sanatında sesteş kelimelerin kullanılması vardır. Okuyucu kendine göre hangi anlamı isterse anlayabilir. Böylece anlam ve anlatım zenginliği sağlanmış olur. Şairin meramını dile getirmesi okurun da duygu ve düşüncesini şiirde bulması kolaylaşmış olur. Her iki anlamda kastedilirse iham sanatıdır bu da yine pun sanatıyla eşleşmektedir.

III.BÖLÜM

III.1.TEKRAR SANATLARI

“Dil sanatkârı anlatımını etkili ve ahenkli hâle getirmek, söze doğallık katmak ve bir manayı vurgulamak gibi sebeplerle ses, kelime, ibare ve mısra yinelemesine başvurur. Orhan Oktay bu hususta şöyle der: ‘Mimaride, resimde, heykelde, dekoratif sanatlarda, musikide olduğu gibi, edebiyatta da bir motifin, bir sesin bir ifade tarzının muayyen ve gayri muayyen aralıklarla tekrarı, insan üzerinde büyüleyici bir tesir bırakır.’ (Oktay 1998:37).” (Coşkun,2010.231)

Bu bölümde en başta tasnifte verdiğimiz sanatları imkânlar dâhilinde farklı kaynaklardan inceledik. Birbirlerine birebir uyan sanatları aşağıda işledik. Karşılaştırmalı olarak yaptığımız bu çalışmada, bu bölüm birbirine uyumu en açık gösteren sanatları içermektedir.

III.1.1. Aliteration

“Aliteration sıralı kelimelerdeki sessiz harflerin tekrarıdır.” (Abrams-Harpman,2012:10)

“Stopping by Woods on a Snowy Evening

Whoose woods these are I think I know; in here n-w sounds there is
alliteration

His house is in the village though;

He will not see me stopping here

To watch his woods fill up with snow

My little horse must think it queer ‘m’ sounds there is alliteration

To stop without a farmhouse near

Between the woods and frozen lake

The darkest evening of the year

ROBERT FROST” (Kılıçarslan,2009:52)

III.1.2. Aliterasyon

“Bir mısra veya ifadede aynı ünsüzü içeren kelimelerin kullanılmasına aliterasyon (ünsüz tekrarı) denir. Aliterasyon çoğunlukla aynı ünsüzle başlayan veya aynı ünsüzü içeren kelime ve eklerin bir ifadede kullanılmasıyla yapılır. (Abrams 1993: 7) Bu sanat klasik belâgat kitaplarında yer almaktadır. Divan şairleri bu sanatı adını bilmeden yapmışlardır. Necati aşağıdaki beyitin ilk mısrasında ‘y’ ünsüzü ile başlayan kelimeleri herhâlde bilinçli olarak kullanmıştır.

‘Yüri yıllarla yilersen yetemezsin ey dil

Şol cihetden ki perî şîvelü âhûdur bu’

(Necati)” (Coşkun,2010:230)

III.1.3. Assonance

“Sıralı cümlelerde, özellikle vurgulanan hecelerde aynı ve ya benzer ünlülerin tekrarıdır.” (Abrams-Harpman,2012:11)

‘Stopping by Woods on a Snowy Evening

Whose woods these are I think I know;
assonance

in here ‘ o’ sounds there is

*His house is in the village though;
He will not see me stopping here
To watch his woods fill up with snow
My little horse must think it queer ‘i’ sounds there is assonance
To stop without a farmhouse near
Between the woods and frozen lake
The darkest evening of the year*

ROBERT FROST” (Kılıçarslan,2009:53)

III.1.4. Asonans

“Bir ifade içinde aynı ünlüyü içeren kelimelerin kullanılması ile asonans (ünlü tekrarı) sanatı ortaya çıkar. Mesela Necâti aşağıdaki beyitte ‘u’ sesini tekrar ederek beyitte ahenk oluşturmuştur:

‘Nice kâkûl nice mû sünbül-i gül –bû-dur bu

Dil-i uşşâkı perîşân idici bûdurbu’

(Necâti)” (Coşkun,2010:230)

Asonans, şiirde ahenk unsurlarından biridir.

Örnek:

“Neysen sen, nefes sen, neylersin neyi
Neyzensen, nefessen neylersin neyi”

** Bu dizlerde "e" sesi sıklıkla yinelenerek Asonans sanatı yapılmıştır.

Yukardaki tanımlara bakıldığında hem retorik hem belâgat tanımında aynı kaynakçanın kullanıldığını göreceksiniz. Bu iki sanatın Dilbilimsel karşılığı ses yinelemesidir. Ses yinelemesindeki amaç hatırdı tutmayı kolaylaştırmaktır.

“Şiir dilinde önemli bir yer alan müzik öğelerinden birinin ses yinelemeleri olduğunu Uyak bölümünde değinildiği gibi, uyağında bir tür ses yinelemesi sayılabileceğini burada anımsatmak istiyoruz. Ses yinelemelerinin ve öteki yinelemelerinin deyimlerde, atasözlerinde, kalıp sözlerde de görülmesi, kuşkusuz bunların sözleri ve metinleri hatırda tutabilme, kalıcılık olanağı sağlama ve oluşturduğu melodi nedeniyle insana zevk verme gibi özelliklerinden kaynaklanmaktadır.” (Aksan,1995:205)

III.1.2. Epistrophe

Sıralı satırları, ifadeleri, cümleleri aynı kelime veya kelimelerle bitirmedi.

“Örnek:

What lines behind us

and what lies before us

are tiny compared to what lies within us(Emerson)” <http://humanities.byu.edu>

Yukardaki ifadeye bakıldığında “us” kelimesi ile kafiye yapılmıştır.

III.1.2.1 Kafiye

“Mısra veya ibare sonunda yer alan telaffuzu aynı görev ve anlamı farklı olan ek ve kelimelere kafiye denir. Mısra veya ibare sonunda bulunan, telâffuzu, görevi ve anlamı aynı olan ek ve kelimeler redif denir. Bir mısradaki iki kafiye kullanmaya teşri veya zü'l-kafiyeteyn(çift kafiye) adı verilir. Teşri mütekarin ve mahcup olarak ikiye ayrılmıştır. Kafiye ve redifli kelimelerin mısra sonunda ardı ardına kullanmasına mütekarin, bu kelimelerin ardı ardına olmasına mahcup denir.

Pir Sultan aşağıdaki dördükte bostân, destân ve üstün kelimelerindeki s-t-n sesleriyle ahenk oluşturulmuştur. Ayrıca bostân ve destân kelimelerinde daha fazla ses benzerliği vardır.

Eğer ekilir de /göğerüben bostan olursam

Şu halkın diline destan olursam

Kara toprak senden üstün olursam

Bu yıl bu yayladan şâha gidelim/Ben de bu yayladan şaha giderim.” (Coşkun,2010:233)

“Dinle neyden kim hikâyet kılmada,

Ayrılıklardan şikâyet kılmada.

(Nahifi)” (Coşkun,2010:232)

Bu örnekte “kılmada” kelimesi ile kafiye yapılmıştır.

III.1.2.2. Uyak-Kafiye

“Dünya şiirinde çok yaygın olduğu görülen kolay kolay vazgeçilmeyen pek çok türü bulunan uyağın çeşitli tanımları yapılmıştır. Kimi kaynaklarda iki ya da daha çok dizelerin sonunda aynı sesin yinelemesi olarak tamamlanan uyak dil bilim kaynakların sözcüklerde daha değişik açıklamaktadır. Uyak her şeyden önce sesin yinelenmesi olayıdır. Yazın incelemesinde başlıca çeşitleri incelerken tam uyak, zengin uyak, yarım uyak gibi kavramlarla karşılar. Tam uyak Türk şiirindeki açıklama ve örnekler göz önünde tutulunca ‘çoğu zaman dize sonunda kimi zaman da içinde yer alan sözcükle bir başka dizedeki sözcükte, bir ünlü ile bir ünsüzün eşliği’ olarak tanımlanabilir. Tam uyakta seslerin eşliği ikiden çok olursa buna zengin uyak denir.” (Aksan, 1995:188)

Her iki sanatta birbirinin karşılamaktadır. Dilbilimsel olarak karşılığı art yinelemesidir. Art yineleme “Kelime veya kelime grubunun mısra veya söz sonunda tekrar edilmesine art yineleme adı verilir.” (Coşkun 2010:273).

Bu sanatta mana aramadığımız için ses uyumuna baktığımızdan dolayı şiirde sanatı bulmak zor olmamıştır. Batı retorığı ve belâgatteki uyumu açıkça görüldüğü için birbirinin tam karşılığı diyebiliriz.

III.1.3. Anadiplosis

“Bir önceki satırın sonundaki kelime ya da ifadeyi diğer satırdaki cümle başında kullanılmasıdır.” (Onan, 2007:49)

“For I have loved long, I crave reward

Reward me not unkindly: think on kindness

Kindness becommeth those of high regard

Regard with clemency a poor man's blindness---Fidessa, 16” (Onan, 2007:49)

Yukarıdaki şiirin anlamına bakmaya lüzüm yoktur. Bu sanat bu şiirde “Reward-kindness-regard” kelimelerinin tekrarı ile yapılmıştır.

III.1.3.1. İade

“Bir şiir içinde, her beyitin son sözcüğünü, ondan sonraki beyitin ilk sözcüğü olarak kullanmaktır. Bu sözcük bir söz bölümü de olabilir. İade sanatına reddü'l-acz ale's –sadr da denir. Böyle yazılmış şiirlere muad adı verilir.

GAZEL

Ey güzellik göğünün mâh-ı münevver kameri

Şâd kıl gönlümü gün gibi tulû et seherî

Seherî aşk ile meydâna seyr edeyim

Ola ki peyk-i sabâdan ere yârin haberi” (Dilçin,2009:486)

Bu şiir de ‘seherî’ kelimesinin tekrarıyla bu sanat kullanılmıştır.

“Bir mısra veya cümledeki son sözcüğün bir sonraki mısra veya cümlenin başında tekrar edilmesine iade denir. İade sanatının Batı retoriğindeki karşılığı anadiplosistir. Bu sanat kıvrımlı yineleme adıyla muhtemelen iade sanatından habersiz olarak Türkçeye kazandırılmak istenmiştir.(Özünlü 2001:120)” (Coşkun, 2010:279)

Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere bu iki sanatta birbirini tam karşılamaktadır. Dilbilimsel anlamı kıvrımlı yinelemedir. Kıvrımlı yineleme ilk satırın sonundaki kelimenin ikinci satırın başında yer almasına bir nevi kelimelerin kıvrılarak ilerlemesine denir.

III.1.4. Chiasmus

“Bir cümlenin başarılı bir şekilde ters yüz etmektir. Chiasmus (Yunanca’da çaprazlama) sözdizimi bakımından birbirine paralel çaprazlandığında, birbirine karşılık gelen iki ifade veya cümledir.” (Abrams-Harpman,2012:346)

“An Irish Airman Foresees His Death” (1919)

“The years to come seemed waste of breath,

Awaste of breath the years behind” (Abrams-Harpman,2012:346)

Şiirin Anlamı:

“Boşa giden nefes gibi görünen yıllar,

Yılların arkasındaki boşa giden nefes.”

III.1.4.1.AKİS

“Bir dize ya da cümlenin anlamlı iki parçasından birini önce ötekini sonra söyleyerek yani dizeyi ters yüz ederek aynı anlamda bir dize ya da cümle meydana getirmektir. Akis sanatına *tard u aks* ve *aks ü tebdil* de denir. Akis düzenli olup olmamasına göre ikiye ayrılır:

a)Aks-i tam

“Dize ya da cümle içinde söz sırasını bir öncekinin tam tersi olarak düzenlemektir.

Örneğin:

GAZEL

‘Didem ruhunu gözler gözler ruhunu didem

Kıblem olalı kaşın kaşın olalı didem

Cennet gibidir ruyin rûyin gibidir cennet

Âdem doyamaz sana sana doyamaz âdem’

(Nazim)” (Dilçin,2009:485)

b)Aks-i nâkıs:

“Dize ya da cümle içinde sözcükler sıra değiştirirken kimi ekleme ve çıkarmalar yapılan akistir. Örneğin:

‘Bu cümle mazâhirde olan mu’teber insan

İnsana ola cümle tufeyli bu mazahir’

(*Ruhi-i Bağdadî*)” (Dilçin,2009:485)

“Batı retoriğinde antimetabole ve chiasmus adı verilen sanatlarda çaprazlı kelime ve söz tekrarları vardır. Sıralı ibare veya ifadelerde ya aynı ya da anlam ve gramer bakımından birbirinin mukabili olan kelimelerin çapraz, yani abba düzeninde dizilmesine antimetabole(zıt dilbilimsel yineleme)denir. Sıralı ifadelerde belli ibare veya kelime gruplarının çapraz olarak dizilmesine de chiasmus (çaprazlama)adı verilmiştir.(Abrams 1993:183,Özünlü 2001:259)” (Coşkun, 2010:281)

Bu açıklamadan da anlaşılacağı gibi iki sanatta birbirini karşılamaktadır. Dilbilimsel karşılığı çaprazlamadır. Çaprazlamanın tanımı yukarıda verilmiştir.

III.1.5. Paronamasia

“Bir çeşit ‘pun’dır. Okunuşu aynı anlamı farklı kelimeleri bir arada kullanma sanatıdır. Pun (geleneksel belâgatçilerin paranomasia diye adlandırdıkları) seste aynı(sesteş) ya da seste aynı fakat anlam olarak kesin olarak farklı olan kelime oyunudur.” (Abrams-Harpman,2012:325)

KITHAIRON

*“Pruning wild limbs on Mt. Kithairon
is no impediment to a vine god,
dismemberment to him is temporary
like the faith of mortals.
Here on this ivy mountain
some see his beard in the clouds
or his thigh knotted in a root.
But in the eyes of Pentheus
pruning was in troubled wood,
powerless to take root again
since his sad mother has both
knit and unknit the cloth of him.
Is it wind we hear howling on Kithairon?”*

Patrick Hunt” (.types-of-poetry.org.uk)

Bu şiirde son satırdaki “howling” kelimesinin anlamı 1.muhteşem, muazzam, 2.uluyan, inleyen, kasvetli manalarındadır. Son satırda şiirde ‘Bizim duyduğumuz Kithairon (Yunan mitolojisinde çok yakışıklı bir delikanlı) üzerinden esen rüzgâr muhteşem mi-kasvetli mi? Muhteşem ve kasvetli anlamlarını aynı kelime vermektedir. Aynı zamanda 9.satırdaki troubled (felaket-sıkıntılı-kasvetli) kelimesi de yine ‘howling’ kelimesi ile yazılışları farklı, fakat anlamları aynı olan kelimelerdir.

III.1.5.1. Cinas

“Söylenişleri ve yazılışları bir, anlamları ayrı iki sözcüğü bir arada kullanmaktır. Buna tecnis de denir. Cinas sözcüklerin Arap alfabesine göre yazılışları açısından yedi çeşittir.

‘Kısmetindir gezdiren yir yir seni

Göğe çıksan âkıbet yir yir seni’

(İbni Kemal) ” (Dilçin,2009:467)

III.1.5.2. Cinas

“Ses izlenimine dayanan bir söz sanatı olan cinas, şiir dilinde değişik bir etkileme yolu olan cinas, şiir dilinde değişik bir etkileme yolu sağlamakta, sesçe birbirine eş olan öğeleri kullanmaya yönelirken değişik kavram alanlarından sözcükleri beklenmedik bir anda bir araya getirerek aynı zamanda anlam açısından etkiyi güçlendirmektedir.”
(Aksan,1995:231)

Söylenişleri ve yazılışları bir, anlamları ayrı iki sözcüğü bir arada kullanmaktır. Buna tecnis denir. Cinastan en çok şüphesiz ki halk şairleri yararlanmışlardır. Öyle ki kesik mani adı verilen mani türünde çok ilgin cinas örnekleri kullanıldığı görülmektedir.

"kuleden

Ses geliyor kuleden

O kaş o göz değil mi?

Beni sana kul eden?" (Aksan,1995:232)

Bu iki sanatın yukarıdaki tanımlarına bakıldığında anlam olarak birbirlerini tam karşıladıklarını görüyoruz. Her ikisinde de sesteşlik durumu vardır. Sesteşlik (Eş Seslilik) dil zenginliğinin bir ifadesidir. Bu noktada sanat olarak Cinas şeklinde karşımıza çıkması dilin ifade zenginliğinin bir tezahürüdür. Şair bu tür kelime oyunları ile şiirin daha akıcı ve okuyucuyu cezbeden bir hale gelmesini sağlar. Dilbilimsel karşılıkları ses benzeşimidir.

4. SONUÇ

Sonuç olarak, “her ülkede, her şair, duygu ve coşkularını okuyan dinleyene gereğince aktarabilmek için göstergelerin anlam ve ses değerlerinden yeterince yararlanmayı amaçlamakta, her dönemde sözcüklerin ses ve anlam olarak gücünü ortaya koyacak kullanımlara ulaşmayı yönelmektedir. Bunda başarıya ulaşan sanatçı unutulmamakta kuşakları etkileyebilmektedir.” (Aksan,1995:275).

Şiir dilinin incelenmesi, sözcüklerin ses ve özellikle ne denli güçlü birimler olduklarını açıkça göstermektedir. Ne yalnızca duygu, düşünce yönü, ne de yalnızca söyleyiş, ses özellikleri iyi, güçlü bir şiiri ortaya koymaya yetmez. Bir sanatçının bütün başarısı, her iki yönü bir bütün oluşturacak biçimde bağdaştırabilmesindedir. Tıpkı sözleri etkileyici, iyi bir metnin, iyi bir besteyle müziğe dönüştürüldüğünde, iki yönü arasında uyum sağladığı zaman meydana gelen gerçek bir sanat ürünü olduğu gibi. Nurullah Ataç bu nedenle “Şiir manadır diyenlerle de sestendir diyenlerle de anlaşılamam. Çünkü ikisi de doğrudan ama ayrı değil bir araya gelince doğrudur.” diyordu (Nayır,1958:76). Şiiri tamamlayan düz yazıdan ayıran estetiğinin yanında şiirde başarıyla işlenmiş olan edebî sanatlardır. Bazen sayfalarca anlatmamız gereken bir durumu edebî sanatları kullanarak birkaç satırda hem estetik hem etkili hem de anlamca güçlü bir şekilde ifade edebilmekteyiz.

Bu çalışmada da bu sanatlardan, batı retoriği ve belâgatımızdaki birebir uyuşan bir grup edebî sanatı inceledik ve şu kanaate vardığımızı söyleyebiliriz: Her ne kadar ulus, kültür, dil, din, coğrafya farkları olsa da insanların duygu ve düşüncelerinde benzerlikten olsa gerek edebî sanatların birçoğu aynıdır. Uluslar farklı diller kullandıkları için de bu sanatların sadece yazılış ve okunuşları farklıdır. Anlam olarak birçoğu benzerdir. Sadece, toplum yapısının, kültürel farkların ve din farkının olmasından kaynaklanan bazı farklar vardır. Herkes kendi kültür dairesi çerçevesinde sanat vücuda getirir. Ancak sanatın evrenselliği sanatçıyı sanatçının evrenselliğine doğru götürür. Bu bakımdan birçok sanat birçok dilde ortaklık gösterir. Bundan dolayı belâgatta olayların sonucunu güzel bir duruma bağlama üzerine bir sanat varken batı retoriğinde buna karşılık bir

sanat yoktur. Yine batı retoriğinde ‘irony’nin birçok alt dalı varken bizde irony ve onun alt başlıkları olan birçok edebî sanatı karşılayacak birkaç tane edebî sanat vardır. Bu tür farklılıklar olsa da batı retoriğinde de doğu belâgatında da genel olarak edebî sanatlar benzerdir. Sadece uluslar bu sanatlara kendi duygu ve düşüncelerini katarak bu sanatları millileştirmişlerdir.

KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan,(1995), *Ŗiir Dili ve Türk Ŗiir Dili*, Engin Yayınevi, Ankara.
- ABRAMS,M.H.,HARPMAN, G. Galt,(2012), *A Glossary of Literary Terms*, International Edition, USA
- AYNUR, Hatice (2005), *niversitelerde Eski Türk Edebiyatı alışmaları*, Tezler Yayınlar Haberler, İstanbul.
- AYDIN, Nuran,(2007), *Edebi Sanatların Dilbilim Terimleriyle Açıklanması*, Yüksek Lisans Semineri Niğde Üniversitesi SBE, Niğde.
- BARNET, Sylvan, BURTO, William, CAIN, William E.(2008),*An Introduction to Literature*, Pearson Longman, Newyork
- BAXTER,William,(1932),*Outline of Composition and Rhetoric*, Tsitouris Brothers, Newyork
- BANARLI, Nihat Sami (1987), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, MEB.,Yay., İstanbul.
- BİLGEGİL, M. Kaya,(1989), *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, Enderun Kitabevi,İstanbul
- COŞKUN, Menderes,(2010), *Sözün Büyüsü Edebi Sanatlar* ,Dergah Yayınları, İstanbul.
- ÇINAR, Bekir, “Teşbih (Benzeme) Sanatına Dilbilimsel Bir YaklaŐım” *Modern Türklük AraŐtırmaları Dergisi Journal of Modern Turkish Studies*, C. 5, S.1 (Mart 2008): s.129-142. <http://mtad.humanity.ankara.edu.tr>.
- DAMON, Phillip, ESPEY, John, MULHAUSER, Frederic (1994),*Language Retoric and Style* ,Mc Graw-Hill Book Company,Newyork

- DEVELLİOĞLU, Ferit (1992), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi İstanbul.
- DİLÇİN, Cem,(2009), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- GIBB; E. J. Wilkinson (1999), *Osmanlı Şiir Tarihi A Hisyory Of Ottoman Poetry III-V*, tercüme: Ali Çavuşoğlu, Akçağ Yay. Ankara.
- İSEN, Mustafa- vd., (2006),*Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara
- KAVAKÇI, Y. Ziya (1991), *İslâm Araştırmalarında Usûl*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara.
- KILIÇARSLAN, İrem(2009), *Şiir İnceleme Ders Kitabı*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir,
- KÜLEKÇİ, Numan (1995), *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, Akçağ Yay., Ankara.
- MENİNSKİ, Franciscus (2000) *A Mengnien, Lexion Turcico-Arabico-Percium*, Simurg Yay., İstanbul.
- MOİN, M. (1992), *A Persian Dictionary*, Tehran.
- Muallim Naci (1987), *Lügat-ı Naci*, Çağrı Yay., İstanbul.
- MUTÇALI, Serdar (Tarihsiz), *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yay.,
- OLGUN, İbrahim- vd. (1984), *Farsça-Türkçe Sözlük*, Elhan Kitabevi, Ankara.
- ONAY, Ahmet Talat (1992), *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, hzl. Cemâl Kurnaz, Türk Diyanet Vakfı Yay., Ankara.
- ONAN ,Ayfer,(2007). *Şiir İnceleme Ders Kitabı*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- PALA, İskender (1998), *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yay., İstanbul.
- SARAÇ, M.A. Yekta (2007), *Klasik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, 3F Yay., İstanbul.
- STEİNGASS, F.(1944), *Persian-English Dictionary*, Beirut.

Şemseddin Sâmi (1989), *Kâmûs-ı Türkî*, Enderun Kitabevi, İstanbul.

TÖKEL, Dursun Ali (2000), *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Akçağ Yay., Ankara.

Türkçe Sözlük (2005) , TDK Yay., Ankara.

YAKIT, İsmail (1992), *Türk İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*,
Ötüken Neşriyat, İstanbul.

. YETİŞ, Kazım (2006) *Belâgattan Retoriğe*, Kitabevi Yay., İstanbul.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİGİLER:

Adı ve Soyadı: Elif KART

Doğum Yeri ve Tarihi: Karapınar 1987

Medeni Hali: Evli

İletişim Bilgileri:secretabd@hotmail.com

EĞİTİM

2001- 2005: İvriz Anadolu Öğretmen Lisesi

2005-2009: Dokuz Eylül Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü İngilizce Öğretmenliği
(Lisans)

2009 -2014:MEB'e bağlı çeşitli okullarda İngilizce öğretmenliği

YABANCI DİL

İngilizce, Almanca